

Parkstad Limburg

De ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt

- *Een verkenning van mogelijke knelfactoren* -

Lars Schopen

Bachelorthesis Sociale Geografie

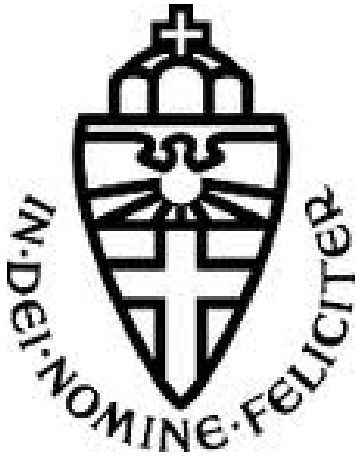
Faculteit der Management Wetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen

Augustus 2012

Lars Schopen

Studentnummer: 3046249

Bachelorthesis Sociale Geografie

Faculteit der Management Wetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen

Begeleider: Prof. dr. H.Ernste, Prof. dr. P.M.Ache

Augustus 2012

Voorwoord

Voor u ligt de bachelorthesis: “Parkstad Limburg, de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt: Een verkenning van mogelijke knelfactoren”. Deze scriptie is geschreven in het kader van de afsluiting van de drie jaar durende bacheloropleiding Sociale Geografie.

Zelf kom ik uit de regio Parkstad Limburg en zag de ruimtelijke en sociale ontwikkelingen die hier plaatsvonden. Krimp is er een van de meeste gehoorde termen en het leek me dan ook interessant om na te gaan wat ik zou kunnen bijdragen aan de oplossing van dit vraagstuk. Parkstad Limburg is een grensregio bij uitstek. Het leek me nuttig om te onderzoeken hoe grensoverschrijdende samenwerking zou kunnen bijdragen aan het oplossen van het krimpvraagstuk en vooral hoe dit vorm moet worden gegeven. Om vervolgens tot een advies te komen met welke factoren beleidsmakers rekening dienen te houden bij de ontwikkeling van beleid. Iedereen die ik heb gesproken wist dat er kansen zijn. Dit werd ook ondersteund door de gelezen literatuur. Echter hoe dit nu vormgegeven moest worden, dat was een vraag waarop niet eenvoudig een antwoord te geven was. Desondanks heb ik enkele interessante aanknopingspunten ontdekt. Deze kunnen nuttig zijn om, in de toekomst bij grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van arbeid en onderwijs, rekening mee te houden. Zelf heb ik met plezier aan deze scriptie gewerkt en ik hoop dat ook u dit onderzoek met net zoveel plezier leest.

Verder wil ik via deze weg ook mijn respondenten bedanken die mij zeer hebben geholpen bij het beantwoorden van mijn vragen en die tevens nog extra advies gegeven hebben over wat nog interessant kon zijn voor mijn onderzoek. Ook wil ik mijn twee begeleiders bedanken, die mij geholpen hebben deze scriptie goed op te zetten.

Samenvatting

Grensoverschrijdende samenwerking wordt voor een grensregio gezien als een kans tot ontwikkeling. Ook om het krimpvraagstuk op te lossen wordt grensoverschrijdende samenwerking als een kans gezien. Velen, waaronder het Topteam Krimp, geven aan dat deze kans bestaat. Maar over hoe deze kans daadwerkelijk benut kan worden, en waarmee hierbij rekening dient te worden gehouden, daar is nog veel onduidelijkheid over. In dit verkennend onderzoek is dan ook onderzocht met welke factoren beleidsmakers rekening dienen te houden wanneer men de kansen die er zijn om mensen te behouden voor de regio via een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt beter wil benutten. Verder is onderzocht waarom deze factoren knelpunten zouden kunnen vormen. Dit alles met als doel dat het voor beleidsmakers in de toekomst eenvoudiger wordt om gericht beleid te kunnen voeren ter bevordering van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt. Het is belangrijk om beleidsmakers ervan bewust te maken dat er voor de inwoners van Parkstad Limburg daadwerkelijk kansen bestaan over de grens. Deze kansen zijn in dit onderzoek dan ook benoemd. Verder is getracht om aan te tonen dat hoogopgeleiden en jongeren door de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt voor de regio kunnen worden behouden.

Het doel van dit onderzoek was om te achterhalen hoe grensoverschrijdende samenwerking momenteel vorm is gegeven en welke factoren de huidige situatie bepalen. Als deze factoren ten aanzien van de bevordering van grensoverschrijdende arbeid en onderwijs bekend zijn kunnen deze voor beleidsontwikkelaars als advies dienen voor toekomstige plannen. Via het gebruiken van wetenschappelijke theorieën is geprobeerd om aan te tonen waarom juist deze factoren als knelpunten kunnen fungeren. Door de factoren op een wetenschappelijke manier te benaderen is getracht in beeld te brengen hoe met meer zekerheid vastgesteld kan worden dat beleid zich op de juiste factoren richt. Verder is gekeken naar de mogelijke bijdrage aan de leefbaarheid van de regio indien een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt kan worden bevorderd. Dit laatste is vooral belangrijk omdat beleidsmakers, voordat zij hiervoor beleid zullen ontwikkelen, ook het nut moeten inzien van grensoverschrijdende arbeid en onderwijs.

Dit onderzoek is gericht op de aanname dat inwoners van een regio graag dicht bij arbeid en onderwijs willen wonen. Momenteel is er echter voor hoogopgeleiden en jongeren niet genoeg onderwijs en arbeid in of in de nabijheid van de regio Parkstad Limburg. Dit heeft er toe geleid dat veel personen uit deze bevolkingsgroep de regio hebben verlaten. Zij gaan elders op zoek naar arbeid en onderwijs. Dit leidt tot ontgroening en een afname van de totale bevolking in het gebied. Om er voor te zorgen dat minder mensen de regio verlaten en dat het krimpproces minder snel verloopt, zal men er voor moeten zorgen dat deze bevolkingsgroep voor de regio behouden blijft. Parkstad Limburg moet dan wel kunnen voorzien in de behoefte, in dit geval arbeid en onderwijs, van deze personen. Wanneer binnen Parkstad Limburg hierin niet voorzien kan worden is een andere optie om er voor te zorgen dat de bewoners van Parkstad Limburg in de nabijheid van de Regio in deze behoefte kunnen voldoen.

Wanneer gekeken wordt naar het gebied waarin Parkstad Limburg ligt is de conclusie dat dit, indien men de grenzen buiten beschouwing laat, een economisch sterk gebied is. Zo liggen er economische centra als Luik en de Stadsregio Aken in de nabijheid. Met betrekking tot arbeid en onderwijs voor de eigen bewoners zou hier meer gebruik van kunnen worden gemaakt. Dit gebeurt momenteel op een

te geringe schaal. De commissie Hermans geeft hier aan dat dit niet gebeurt omdat er nog veel onduidelijkheid heerst over dit vraagstuk.

Een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt zou een rol kunnen spelen als het gaat om de leefbaarheid en het krimpvraagstuk van de regio Parkstad Limburg. Een van de kenmerken van leefbaarheid is dat in of rondom de regio kan worden voorzien in de behoefte die de inwoners hebben. De behoefte van de hoogopgeleiden en jongeren is in dit geval passend onderwijs en arbeid. Dit is momenteel niet in voldoende mate voorhanden. Wanneer echter over de grens in de stadsregio Aken wordt gekeken dan valt op te merken dat hier veel onderwijsinstellingen gevestigd zijn die voorzien in vele soorten van onderwijs. Ook op economisch gebied is de stadsregio Aken sterk in ontwikkeling. Vooral op het gebied van research en design. Doordat veel kennis in de regio aanwezig is heeft dit er toe geleid dat grote bedrijven zich er graag vestigen. Dit heeft als gevolg dat de komende jaren de banenmarkt sterk zal groeien.

De inwoners van Parkstad Limburg maken van deze mogelijkheden nauwelijks gebruik. Waarom deze hiervan geen gebruik maken kan aan verschillende factoren liggen. Er zijn in dit onderzoek dan ook verschillende factoren naar voren gekomen die hiermee een samenhang kunnen hebben. Hoe deze factoren de geringe grensoverschrijdende pendel kunnen beïnvloeden is uitgelegd aan de hand van de Theory of Planned Behaviour. Deze gaat er vanuit dat de drie begrippen die centraal staan in de theorie, namelijk attitude, sociale norm en de waargenomen gedragscontrole bepalen of een bepaald gedrag ten uitvoer wordt gebracht.

Bij het geringe tot stand komen van grensoverschrijdende arbeid en onderwijs kunnen de volgende factoren een rol spelen. Dit zijn het bewustzijn van de burgers, de taalbarrière en regelgeving. Deze factoren kunnen de keuzes die de inwoners van Parkstad Limburg maken beïnvloeden doordat ze invloed kunnen hebben op de attitude, sociale norm en de waargenomen gedragscontrole.

Het geringe bewustzijn kan voortkomen uit het feit dat de oriëntatie onder inwoners van Parkstad Limburg geheel op Nederland gericht is. Dit vindt zijn oorsprong in het feit dat door de jaren heen, ondanks dat de grenzen tegenwoordig open zijn, de landgrens een harde culturele grens is geworden. Hiervoor zijn verschillende oorzaken te noemen. Het 19de eeuwse nationalisme, maar ook de structuur die er bestaat in het gebied van Parkstad Limburg. Dit heeft voor een bepaald wij/zij denken gezorgd dat tegenwoordig nog steeds meespeelt in keuze die de inwoner van Parkstad Limburg maakt.

Wat verder grensoverschrijdend gedrag kan beperken is het taalverschil tussen de regio Parkstad Limburg en de stadsregio Aken. Dit kan door mensen gezien worden als een barrière. Wanneer werknemers over de grens gaan werken willen deze zich graag goed profileren. Dit is echter lastiger indien de Duitse taal niet goed wordt begrepen en gesproken. De kans is dan ook groot dat iemand ervoor kiest om daarom niet in Duitsland te gaan werken maar elders in Nederland waar hij/zij zich wel goed kan profileren.

Verder kan regelgeving nog een knelfactor vormen. Doordat het veel inspanning kan kosten, wanneer iemand in de stadsregio Aken gaat werken, om alle zaken goed te regelen kan dit mensen doen besluiten om van deze keuze af te zien.

Deze zaken kunnen er voor hebben gezorgd dat er een negatieve perceptie bestaat ten aanzien van de mogelijkheden over de grens. Als bewoner van Parkstad Limburg kun je bijvoorbeeld tot de conclusie komen dat deze factoren het erg lastig maken om in de stadsregio Aken op zoek te gaan naar onderwijs of arbeid.

Deze factoren zouden dus attitude, sociale norm en de waargenomen gedragscontrole negatief kunnen beïnvloeden waardoor er een negatieve perceptie ontstaat onder de bevolking en grensoverschrijdend gedrag niet ten uitvoer wordt gebracht. Wil hierin verandering komen, dan kan hier voor het onderwijs een rol zijn weggelegd. Zo zou via het onderwijs de bewustwording kunnen worden vergroot. Ook zou er meer aandacht aan de Duitse taal besteedt kunnen worden waardoor de taalbarrière kleiner wordt.

Andere factoren zoals agendering en het denken in lokale belangen kunnen aan de bestuurlijke kant belemmerend werken. Doordat elke gemeente zijn eigen belangen wil behartigen kan dit er toe leiden dat men niet wil samenwerken op regionaal niveau. Plannen worden dan ook voornamelijk lokaal ontwikkeld. De bestaande structuren van wij/zij denken wegen ook door in het bestuurlijk niveau. Doordat iedereen zoveel mogelijk in zijn eigen belang wil voorzien, gaat elke gemeente afzonderlijk zijn eigen plannen wat betreft grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland ontwikkelen. Hieruit valt te verklaren waarom beleid vooral op lokaal niveau plaats vindt. Dit heeft als voordeel dat al veel plannen zijn ontwikkeld en ook al veel kennis voorhanden is. Een nadeel is dat door de kleine schaal waarop het beleid plaats vindt de kans bestaat dat het nauwelijks effect heeft. Wanneer op regionaal niveau meer zou worden samengewerkt zou deze kennis voor wat betreft de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt tot een brede visie kunnen leiden. Een procesmatige aanpak zou hiervoor uitkomst kunnen bieden.

Een beter beleid, gericht op de juiste knelfactoren, heeft als gevolg dat een grensoverschrijdende markt eerder tot stand komt en meer voorzieningen beschikbaar komen. Dit zal de leefbaarheid op het gebied van onderwijs en arbeid in de regio ten goede komen. Voordat echter kan worden overgegaan tot een regionale aanpak is het van belang dat alle betrokken partijen het belang zien van grensoverschrijdende samenwerking, het gaat hier dus om de agendering van het beleidsprobleem. Wanneer dit vraagstuk bij alle betrokkenen hoog op de agenda staat is het ook eenvoudiger om samen tot een regionaal beleid te komen.

Wanneer in toekomstig beleid rekening wordt gehouden met de eerder genoemde knelpunten en de mogelijkheden tot grensoverschrijdend onderwijs en arbeid geoptimaliseerd worden is het zeer goed mogelijk dat jongeren en hoogopgeleiden niet uit de regio zullen wegtrekken. De kans bestaat dan dat ze in de nabijheid van de regio ook over de grens kijken. Wat dan zichtbaar wordt is dat op het gebied van arbeid en onderwijs de stadsregio Aken voor jongeren en hoogopgeleiden veel heeft te bieden.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	1
1.1 Projectkader	1
1.2 Doel en vraagstelling	5
1.3 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie	6
1.4 Methodologie	7
1.4.1 Onderzoeksstrategie	7
1.4.2 Dataverzameling	8
1.4.3 Data-analyse	9
Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader	10
2.1 Relatie tussen beleid en wetenschap	10
2.2 Theory of Planned Behaviour	11
2.3 Het verband tussen grensoverschrijdende samenwerking en krimp	15
2.4 Het verband tussen grensoverschrijdende samenwerking en leefbaarheid	17
2.5 Onderwijs/Arbeid	20
Hoofdstuk 3: Resultaten	21
3.1 Toename van onderwijsmogelijkheden	21
3.1.1 De RWTH	21
3.1.2 De Fachhochschule	22
3.1.3 De Katholieke Hogeschool	22
3.1.4 Conservatorium	22
3.2 Toename van de arbeidsmogelijkheden	22
3.3 De Huidige samenwerking	24
3.3.1 Grensoverschrijdende treinverbindingen	24
3.3.2 Studentenhuisvesting	24
3.3.3 Grensinformatiepunten	25
3.3.4 Europese Gemeenschap van Territoriale Samenwerking	25
3.3.5 Niveau van samenwerking	26
3.3.6 Faciliteren/Stimuleren	27
3.3.7 Daadwerkelijke grensdynamiek	27
3.4 Knelfactoren die grensoverschrijdende arbeid en onderwijs beperken	27
3.4.1 Lokale Belangen	27
3.4.2 Agendering	29
3.4.3 Bewustzijn van de burgers	29
3.4.4 Regelgeving	30
3.4.5 Taalbarrière	31
Hoofdstuk 4: Koppeling aan de Theory of Planned Behaviour	33
4.1 Attitude	33
4.2 Sociale Norm	33
4.3 Waargenomen gedragscontrole	34

Hoofdstuk 5: Conclusie	36
5.1 Beantwoording van de deelvragen	36
5.2 Aanbevelingen ten aanzien van de taalbarrière, oriëntatie en bewustzijn	38
5.3 Aanbevelingen ten aanzien van bestuurlijke organisatie en regelgeving	39
5.4 Kritische reflectie	41
Referentielijst	43
Bijlage 1: Interviewguide	47

1. Inleiding

1.1 Projectkader

Wanneer men aan Parkstad Limburg denkt dan gaat dit vaak gepaard met het onderwerp krimp. Deze twee zaken lijken onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dit is ook niet geheel onterecht. Terwijl voor Nederland in de periode tussen 1995 en 2025 een bevolkingsgroei van 9.4% verwacht wordt zal in de regio Parkstad Limburg juist een bevolkingsafname van 16.5% plaatsvinden. Het bevolkingsaantal zal hierdoor dalen van 255.000 inwoners naar 212.000 inwoners (Dijkstal & Mans, 2009). Een ander gegeven dat Parkstad Limburg in negatieve zin onderscheidt van de rest van Nederland is dat Parkstad Limburg in vergelijking met Nederland een sociale en economische achterstand heeft (Gemeente Simpelveld, 2012). Dit terwijl Nederland als geheel het laagst scoort van alle Europese landen op de misère-index in 2008 (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2009). Dit is een index waarmee de welvaart in een land kan worden gemeten. De misère-index wordt gemeten aan de hand van woonsituatie, gezondheid, vrijetijdsbesteding, sociale participatie, sportbeoefening, vakantiegedrag, bezit van consumptiegoederen en mobiliteitsverbetering. Voor Nederland als geheel geldt dat achterstanden en tegenstellingen binnen Nederland zijn verkleind. De verschillen in leefsituatie tussen hoge en lage inkomens, hoog- en laagopgeleiden, werkenden en niet-werkenden zijn afgenomen (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2009). Parkstad Limburg sluit niet aan bij deze ontwikkelingen.

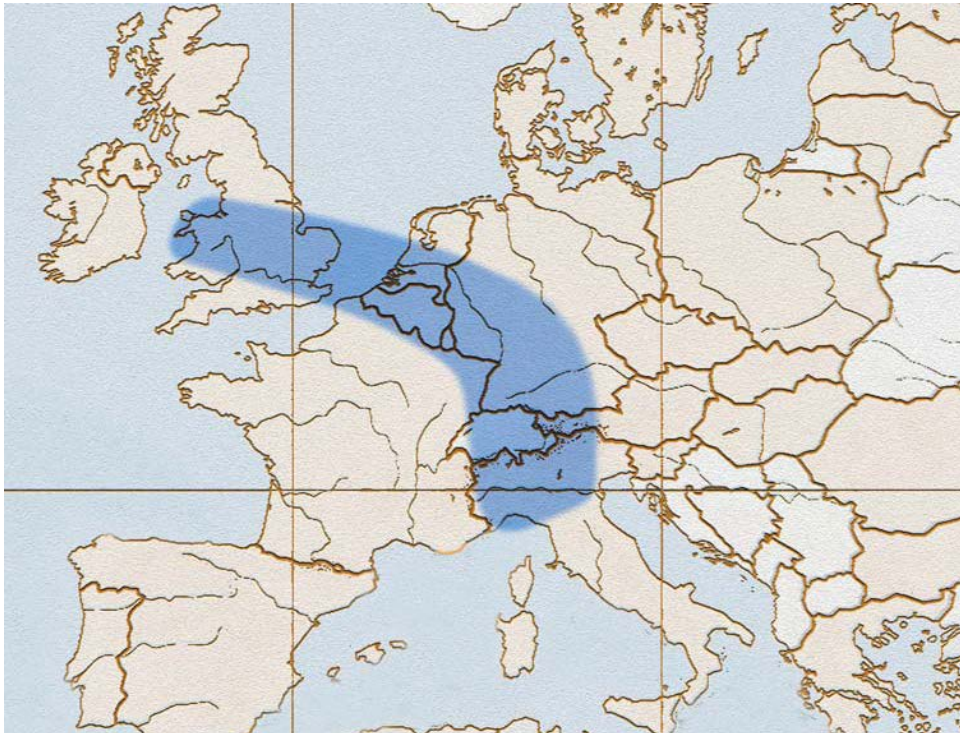
Andere aspecten waarop Parkstad Limburg slechter scoort dan de rest van Nederland zijn het werkloosheids- en opleidingsniveau. De geregistreerde werkloosheid is hoger dan in de rest van Limburg en Nederland. Zo zijn er momenteel in Limburg 38.148 werkzoekenden. Dit komt overeen met 7.9% procent van de totale bevolking. In Parkstad Limburg ligt het werkloosheidscijfer echter hoger namelijk 10.7%. Deze werkloosheid wordt vooral gevoeld onder de lager opgeleiden, jongeren, ouderen en minderheden. Vergelijking van dit percentage aan het percentage dat geldt voor heel Nederland dan blijkt dat Parkstad Limburg ook hierop een achterstand heeft. De landelijke werkloosheid voor 2010 was namelijk 8.75% (Centraal Planbureau, 2010). Een van de redenen voor deze werkloosheid is het opleidingsniveau, dit is relatief laag (Pas, n.d). De verdeling van het opleidingsniveau in Parkstad Limburg was in 2003 zo dat 50% van de mensen een lager opleidingsniveau had, 20% een hoger opleidingsniveau en 30% een opleiding op middelbaar beroepsonderwijs of HAVO/VWO. Tevens is het een gegeven dat veel hoogopgeleide werknemers wegtrekken uit de regio. Dit is mede een oorzaak van het feit dat het opleidingsniveau binnen Parkstad Limburg laag is. Wanneer de hoogopgeleiden vertrekken naar elders blijven de laag opgeleide werknemers achter. Verder is er in Parkstad Limburg ook nog een groep die helemaal niet beschikt over een diploma om te mogen werken; in 2005 waren dit totaal 2190 personen. De regio Parkstad heeft, samen met een aantal andere regio's, in vergelijking met de rest van Nederland een hoog aantal voortijdige schoolverlaters. Mede door de geringe kansen die er zijn op de arbeids- en onderwijsmarkt trekken vooral veel hoogopgeleiden en jongeren weg (Pas, n.d).

Dat het opleidingsniveau in Parkstad Limburg relatief laag is, is indirect een van de oorzaken van de krimp in Parkstad Limburg. Goed onderwijs is namelijk cruciaal voor het vestigingsklimaat en de leefbaarheid van een regio (Dijkstal & Mans, 2009). Wanneer bedrijven door een gebrek aan hoogopgeleiden zich niet vestigen in Parkstad Limburg heeft dit ook gevolgen voor de werkgelegenheid. Als deze voor de bewoners niet voldoende is zullen deze mensen elders in

Nederland op zoek gaan naar arbeid en dus wegtrekken uit Parkstad Limburg. Het Topteam Krimp is namelijk tot de conclusie gekomen dat inwoners van een regio op korte afstand willen wonen van werk en onderwijs (Dijkstal & Mans, 2009). Hoewel flink is geïnvesteerd in infrastructuur en economische stimulering heeft de economische structuur van Parkstad zich niet ontwikkeld in de richting van het Nederlands gemiddelde. Uit studies blijkt dat het aanbod van arbeid hoger is dan de vraag, dat het opleidingsniveau van de beroepsbevolking relatief laag is en dat het aandeel MKB beperkt is. Regio's met een zwakke economische structuur zijn extra gevoelig voor bevolkingskrimp (Dijkstal & Mans, 2009). Om de krimp in Parkstad Limburg een halt toe te roepen zou men zich moeten richten op de verbetering van het onderwijs en de stimulering van bedrijvigheid. Echter zoals al vermeld, zijn bedrijven door een gebrek aan de juist opgeleide arbeiders niet gewillig om zich te vestigen in Parkstad Limburg.

Dit is echter geen uitzichtloze situatie. Gezien de geografische ligging van Parkstad Limburg mag geconcludeerd worden dat Parkstad Limburg gepositioneerd is in een zeer gunstig gebied. Dit is echter onder voorwaarde dat in de beschouwing de kansen over de grens ook meegenomen worden. In het concept van de Blauwe Banaan (Afbeelding 1) valt op te merken dat Parkstad Limburg precies binnen dit gebied valt. De Blauwe Banaan omvat een gebied dat loopt van Milaan/Turijn via het Ruhrgebied naar de West-Midlands van Groot-Brittannië. Dit gebied is, waar het gaat om economie, innovatie en macht, het centrum van Europa. De Blauwe Banaan representeert dan ook één van 's werelds grootste concentraties aan bedrijven, mensen en kapitaal (VNO-NCW, 2012). Hier zou iets mee gedaan kunnen en moeten worden. Zoals eerder aangegeven wijzen Dhr. Dijkstal en Dhr. Mans erop dat mensen graag dichtbij arbeid en onderwijs gevestigd willen zijn en dat dit een voorwaarde is om mensen te behouden voor de regio. Ook Dhr. Marlet geeft aan dat krimp zorgt voor minder aanbod van de juiste beroepsbevolking. Bedrijven vertrekken naar elders wanneer er geen beroepsbevolking beschikbaar is. Immers, daar is de beroepsbevolking wel beschikbaar. De bewoners van de oude regio hebben echter ook arbeid nodig en volgen op hun beurt de bedrijven, dit leidt tot een versterking van de krimp (Marlet & Leidelmeijer, 2011, p. 12). Verder geeft Dhr. Marlet aan dat Zuid-Limburg in vergelijking met sterke regio's zoals de Randstad een prominentere rol zou spelen als het gaat om sociale en economische ontwikkeling dan nu het geval is. Mits hierbij de grenzen buiten beschouwing zouden worden gelaten.

Afbeelding 1: Ligging Parkstad Limburg ten opzichte van de Blauwe Banaan

Bron: Kolen, n.d, p. 14

Mensen willen graag in de buurt van hun werk en onderwijs wonen. Parkstad Limburg zou ervoor kunnen kiezen, wanneer de bedrijven niet naar Parkstad Limburg komen, om de bewoners dichterbij de bedrijvigheid te brengen. Behalve het stimuleren van economische activiteiten in Parkstad, kan er ook voor gekozen worden goede verbindingen te ontwikkelen met economische centra in de nabijheid. Hierbij gaat het om Maastricht, Eindhoven, Venlo, Leuven en Aachen. Via goede mobiliteitsverbindingen met deze centra wordt voorkomen dat inwoners van Parkstad Limburg, op zoek naar een passende baan, gedwongen worden de regio te verlaten. De vraag of inwoners van Parkstad Limburg werk hebben of kunnen vinden binnen of buiten deze regio wordt minder relevant als de bereikbaarheid van werk op orde is en mensen snel op hun werk kunnen zijn (Dijkstal & Mans, 2009). De kansen, om mensen te behouden voor de regio, door de verbindingen met een stadsregio als Aken te verbeteren worden momenteel echter te weinig benut. Gemeenten geven wel aan dat de nabijheid van Aken economische kansen biedt. Momenteel ondernemen gemeenten en woningcorporaties ook enkele grensoverschrijdende initiatieven maar in de praktijk blijkt dit nog niet zo eenvoudig te zijn. Als het gaat om een betere samenwerking op het gebied van arbeidsmarkt, economie, onderwijs, kennis, zorg, verbindingen en infrastructuur blijken de culturele en wettelijke verschillen tussen Nederland en Duitsland een grote barrière (Commissie Hermans, 2007, p. 5).

Dat er kansen liggen om het onderwijs en de arbeidsmarkt in en rondom de regio te verbeteren wordt ook door het bestuur van Parkstad Limburg aangegeven. Zo zeggen zij:

“De toekomst van Parkstad ligt over de (Duitse) grens. Verdere intensivering van de samenwerking met de Städteregion Aachen is dus een “must”. Niet alleen op Avantis, met de RWTH en de campus Nieuwe Energie, maar ook op het gebied van wonen, ruimte, cultuur en marketing” (Parkstad Limburg, 2012a)

Ook zij zien onderwijs als een van de manieren om via grensoverschrijdende samenwerking jongeren voor de regio te behouden. Zo wil Parkstad Limburg haar inwoners bewust maken van de mogelijkheden om over de grens te werken of onderwijs te volgen. Doel is dan om inwoners het economisch potentieel van één grensregio te leren kennen. Momenteel is echter de trend dat jongeren wegtrekken uit de regio om te gaan studeren en niet meer terugkeren. Dit versterkt de ontgroening (Parkstad Limburg, 2012a).

Zowel Aken als Parkstad Limburg kunnen baat hebben bij een intensievere samenwerking. Beide partijen zijn het eens dat intensievere samenwerking voordelig kan zijn. Zo groeit Aken, en in het bijzonder de Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule (RWTH) de komende jaren nog. Aken heeft als stad echter haar grenzen bereikt. Parkstad heeft juist veel ruimte en door de krimp zal deze ruimte alleen nog meer worden. Het probleem van Aken zou dus in Parkstad Limburg kunnen worden opgelost. Dit geldt ook voor ontwikkelingen op de RWTH. Deze zou in Parkstad Limburg voor een economische impuls kunnen zorgen doordat studenten behoefte hebben aan praktijkruimtes, kleine onderzoeksruimten en locaties om een eerste bedrijf op te zetten. Op een op innovatie gericht grensoverschrijdend bedrijventerrein gelegen in Parkstad Limburg, zoals Avantis, zou dit kunnen (University College Maastricht, n.d, p. 5). Wat verder van belang kan zijn is dat Parkstad Limburg, door middel van een betere samenwerking, kan profiteren van de in Aken beschikbare kennis door de aanwezigheid van de RWTH en de economisch sterke regio. Het moet dan ook mogelijk zijn dat meer mensen vanuit Parkstad Limburg in de Stadsregio Aken op zoek gaan naar passend onderwijs en werk. Hierdoor zullen deze mensen minder snel de regio verlaten omdat zij nu in de nabijheid van de woonplaats over passende arbeid en onderwijs beschikken. Een volgens het Topteam Krimp en de dhr. Marlet cruciale factor om mensen voor een regio te behouden.

1.2 Doel- en vraagstelling

Uit voorgaande blijkt dat er genoeg aanknopingspunten zijn die erop wijzen dat grensoverschrijdende samenwerking kan bijdragen aan het oplossen van het krimpvraagstuk in Parkstad Limburg. Dit is gebaseerd op de onderstaande aannames.

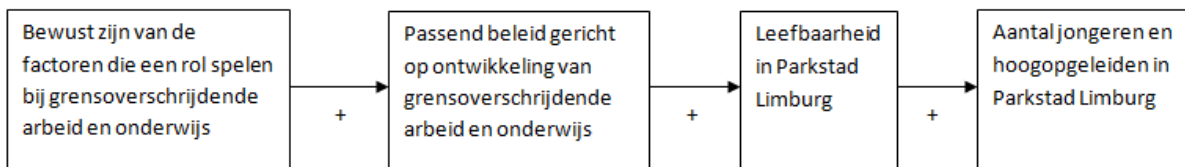
- Parkstad Limburg heeft te maken met een krimp mede veroorzaakt door het wegtrekken van veel jongeren en hoogopgeleiden.
- Inwoners vestigen zich graag in de buurt van onderwijs en arbeid.
- Grensoverschrijdende samenwerking kan bijdragen aan een beter aanbod van arbeid en onderwijs in de nabijheid van de regio Parkstad Limburg.

Als beleid wordt ontwikkeld dat aansluit bij deze aannames zal de kans groter zijn dat jongeren en hoogopgeleide inwoners van Parkstad Limburg voor de regio behouden blijven. Het is dan ook nuttig om na te gaan wat er moet gebeuren om een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt te ontwikkelen. De inwoners kunnen dan in de nabijheid van de regio gebruikmaken van de arbeid en onderwijs voorzieningen. Het creëren van meer voorzieningen heeft tot gevolg dat personen beter in de dagelijkse behoefte kunnen voorzien en de leefbaarheid in de regio toeneemt. Inwoners zijn dan minder genooddaakt om de regio te verlaten.

Hoewel gemeenten en Parkstad Limburg de kansen zien en kennen wordt nauwelijks grootschalig beleid ontwikkeld dat aanstuurt op de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt. Een van de redenen hiervan kan zijn dat Parkstad Limburg niet precies weet waarop zij het beleid moet richten zodat een dergelijke grensoverschrijdende markt tot ontwikkeling komt. (Commissie Hermans, 2007, p. 5). Daarom is het noodzakelijk te onderzoeken welke factoren een rol spelen bij grensoverschrijdende samenwerking, welke eventuele problemen hierbij komen kijken en waarom deze kansen momenteel niet worden benut. Het is belangrijk dat deze factoren bekend zijn bij beleidsmakers omdat dan pas passend beleid kan worden ontwikkeld. Indien duidelijk is wat de achterliggende problemen zijn vermindert de kans dat het beleid geen of het verkeerde effect heeft. Het zal dan in de toekomst voor de beleidsmakers makkelijker worden om passend beleid te ontwikkelen zodat de kansen gelegen aan de andere kant van de grens, in de stadsregio Aken, ook daadwerkelijk worden benut. Een samenwerking tussen wetenschap en beleid zou kunnen zorgen dat deze factoren meer zichtbaar worden. Zo zou via een wetenschappelijke theorie verklaart kunnen waarom bepaalde factoren problemen veroorzaken omtrent de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt.

Hier hoort het volgende conceptueel model bij (Verschuren en Doorewaard, 2007, p.258).

Afbeelding 2: Conceptueel model

Bron: Schopen, 2012

Dit onderzoek is een verkenning waarbij het gaat om het in kaart brengen van de belangrijke factoren ten aanzien van het wel of niet tot stand komen van grensoverschrijdend werken of onderwijs volgen. Vervolgens zal getracht worden om via een theoretische onderbouwing te verklaren waarom deze factoren een rol kunnen spelen bij grensoverschrijdendheid. De doelstelling van mijn onderzoek luidt:

Het doel is te achterhalen hoe grensoverschrijdende arbeid en onderwijs momenteel vorm is gegeven en welke factoren de huidige situatie bepalen. Als deze factoren bekend zijn kunnen deze als een advies dienen voor vervolgonderzoek en toekomstige plannen van beleidsontwikkelaars ten aanzien van de bevordering van grensoverschrijdende arbeid en onderwijs.

De vraagstelling bij dit onderzoek is als volgt:

Met welke factoren dient rekening gehouden te worden om beleid te voeren ter bevordering van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt

Om een antwoord op bovenstaande hoofdvraag te kunnen geven zullen de volgende deelvragen worden beantwoord.

1. Hoe verloopt de samenwerking momenteel?
2. Zijn er eventuele knelfactoren die de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt beperken?
3. Hoe kan de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt worden bevorderd?
4. Draagt een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt bij aan de vermindering van de krimp in Parkstad Limburg?

1.3 Maatschappelijke en Wetenschappelijke relevantie

Dit zou voor zowel het maatschappelijke als het wetenschappelijk gebied een relevant onderzoek kunnen zijn. Zo geven bestuurders zelf aan dat er mogelijkheden liggen over de grens en dat dit beter benut moeten worden. Zij geven echter ook aan dat er grote onduidelijkheid is betreffende de factoren waar rekening mee dient te worden gehouden (Commissie Hermans, 2007). Vanuit het maatschappelijke gebied zal er dus interesse zijn voor onderzoek dat gericht is op het in kaart brengen van de factoren die een rol spelen bij de ontwikkeling van een grensoverschrijdende

arbeids- en onderwijsmarkt. Wanneer men tenslotte weet waarmee rekening moet worden gehouden bij het ontwikkelen van beleid, zal het voor beleidsmakers ook makkelijker worden om goed beleid te ontwikkelen. Verder zou beleid gericht op de ontwikkeling van een dergelijke markt kunnen bijdragen aan de leefbaarheid van de regio en het behouden van jongeren en hoogopgeleiden voor de regio. Hoe een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt invloed kan hebben op de leefbaarheid en het krimpvraagstuk zal in het theoretisch kader (hoofdstuk 2) besproken worden. Ook op wetenschappelijk gebied kan dit onderzoek iets toevoegen. Na het lezen van verschillende stukken, kwam naar voren dat grensoverschrijdende samenwerking een kans is voor een grensregio zoals Parkstad Limburg maar dat deze kans niet voldoende benut wordt. Waar bestaand onderzoek, zoals dat van het Topteam Krimp, aangeeft dat grensoverschrijdende samenwerking een kans is voor een regio als Parkstad Limburg, gaan ze verder niet in op hoe deze samenwerking er dan uit zou moeten zien of met welke factoren er rekening dient te worden gehouden (Dijkstal & Mans, 2009). Dit onderzoek gaat hier verder op in en zal de belemmerende factoren, die er voor zorgen dat deze samenwerking niet volledig benut wordt, proberen te achterhalen. Ook zal ik proberen aan te tonen hoe grensoverschrijdende samenwerking, in de vorm van onderwijs en arbeid, een kans kan vormen voor een krimpende regio als Parkstad Limburg. Met deze insteek sluit dit onderzoek aan bij reeds bestaand onderzoek. Verder bestaat dit onderzoek uit een wisselwerking tussen het maatschappelijk gebied en het wetenschappelijk gebied. Zo zou het maatschappelijke gebied (de beleidsmakers) kunnen profiteren van de kennis die bestaat op het wetenschappelijk gebied om bepaalde processen theoretisch te verklaren (Van den Burg, 2005, p. 8). Onderzocht zal moeten worden hoe factoren die door beleidsmakers belangrijk geacht worden door de wetenschap verklaard kunnen worden. Dit zodat met meer zekerheid is vast te stellen dat dit factoren zijn waarmee rekening moet worden gehouden door beleidsmakers.

1.4 Methodologie

1.4.1 Onderzoeksstrategie

Grensoverschrijdende samenwerking als oplossing voor krimpregio's is door onderzoekers reeds eerder aangegeven. Voorbeeld hiervan zijn het Topteam Krimp. Dhr. Dijkstal en Dhr. Mans geven namelijk aan dat grensoverschrijdende samenwerking een kans is voor een regio als Parkstad Limburg. Zo zou de regio via grensoverschrijdende samenwerking een economische impuls kunnen krijgen (Dijkstal & Mans, 2009). Hoe dit vorm gegeven moet worden, of met welke factoren rekening moet worden gehouden, wordt echter niet behandeld. Zij geven grensoverschrijdende samenwerking slechts als optie. In dat opzicht is dit onderzoek dan ook anders. Het gaat hierbij vooral om de vraag met welke factoren rekening gehouden dient te worden om grensoverschrijdende samenwerking, en dan in het bijzonder op het gebied van onderwijs en arbeid en daarbij behorend beleid, te ontwikkelen.

Doordat het hier gaat om een relatief nieuw onderzoek is er dan ook weinig informatie voorhanden. Dit heeft er toe geleid dat in dit onderzoek diepgang centraal zal staan in plaats van breedte. Ik richt mij in dit onderzoek op één case. Dit is Parkstad Limburg. Voor Parkstad Limburg zal ik dan ook proberen te achterhalen van welke factoren de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt afhankelijk is om zo advies te kunnen uitbrengen over factoren waar beleidsmakers rekening mee dienen te houden. Omdat ik een specifiek vraagstuk zal onderzoeken, namelijk grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van onderwijs en arbeid tussen Parkstad

Limburg en de Stadsregio Aken, zullen de resultaten die voortkomen uit dit onderzoek ook context gebonden zijn. Dit heeft als gevolg dat de resultaten van dit onderzoek niet kunnen worden gegeneraliseerd.

De onderzoeksmethode die het beste bij dit onderzoek past is de casestudy. Een casestudy gaat er vanuit dat een bepaald onderwerp wordt beschreven aan de hand van de context waarbinnen het zich bevindt. De onderzoeker probeert een bepaald onderwerp te onderzoeken en te beschrijven via verschillende vormen van dataverzameling om zo te kunnen verklaren waarom iets zich op een bepaalde plaats op die bepaalde manier voor doet. Gezocht wordt naar de oorzaken in de directe omgeving van het onderzoeksobject om zo de redenen beter te begrijpen (Cresswell, 2007, p. 245). Hierdoor wordt een bepaald inzicht verschaft in de wijze waarop bepaalde processen zich in de praktijk voltrekken en waarom ze zich op die manier en niet anders afspelen (Doorewaard & Verschuren, 2009, p. 163). Wanneer duidelijk is hoe processen verlopen en waarom deze zo verlopen kunnen er ook passende maatregelen genomen worden om de bestaande situatie te veranderen.

Uiteindelijk moeten uit dit onderzoek bepaalde knelpunten naar voren komen die de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt beperken. Door deze dan te benoemen en te verklaren is het eenvoudiger om gericht beleid te ontwikkelen. Deze manier van onderzoek past goed bij mijn onderzoeksobject omdat ik in dit onderzoek zal proberen te achterhalen in welke mate de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- onderwijsmarkt plaats vindt en, indien deze ontwikkeling wel/niet plaats vindt, aan welke gebiedsspecifieke oorzaken dit kan liggen. Het is van belang dit te doen omdat men nauwkeurig moet weten waarom een bepaald proces verloopt zoals het momenteel verloopt om een zo gericht mogelijk beleid te kunnen voeren. Het is goed mogelijk dat grensoverschrijdend onderwijs en arbeid in Parkstad Limburg om andere redenen niet op gang komt dan in bijvoorbeeld de Euregio Rhein-Waal. Het is dan ook belangrijk om de context afhankelijk achterliggende oorzaken te kennen om gericht beleid te voeren en grensoverschrijdende arbeid en onderwijs te bevorderen.

1.4.2 Dataverzameling

Zoals eerder aangegeven gaat het hier om een relatief nieuw en contextgebonden onderzoek waarvoor weinig literatuur voorhanden is. Dit onderzoek zal zich daarom voornamelijk richten op interviews met betrokkenen en experts op het gebied van krimp en grensoverschrijdende samenwerking. Doel is om via deze weg, aangevuld met literatuur, de eerder genoemde vragen te beantwoorden.

Bij de interviews heb ik er zoveel mogelijk rekening mee gehouden dat ik personen sprak die nauw betrokken zijn bij het ontwikkelen van beleid met betrekking tot het krimpvraagstuk. Verder hebben zij allen kennis over bijvoorbeeld het ontwikkelen van regionale arbeidsmarkten of zijn zij nauw betrokken bij de grensoverschrijdende samenwerking tussen Parkstad Limburg en de Stadsregio Aken. De personen waarmee ik gesproken heb zijn Dhr. N. Dizdarevic, werkzaam bij Parkstad Limburg en nauw betrokken bij de samenwerking tussen de regio Parkstad Limburg en de Stadsregio Aken. Dhr. Dizdarevic is voorstander van een intensievere samenwerking en zag hiervan ook de mogelijkheden mits deze juist worden uitgevoerd. Mijn tweede respondent was Dhr. W. Derks. Dhr. Derks was onder andere werkzaam voor het kenniscentrum Bevolkingsdaling en Beleid en was werkzaam voor de universiteiten van Tilburg, Utrecht en Maastricht. Zijn werkervaringen bestaan uit advies en onderzoek met betrekking tot lokale en regionale ontwikkeling van bevolking,

woningmarkt en arbeidsmarkt. Mijn derde respondent was Dhr. Reverda welke werkzaam is als bijzonder lector demografische krimp en is in die hoedanigheid wetenschappelijk directeur van het Nederlands Kennisinstituut voor de Maatschappelijke Effecten van Demografische krimp (NEIMED). In dit verband richt hij zich op onderzoek naar en kennisontwikkeling over de invloed van bevolkingsdaling en vermindering van het aantal huishoudens op de politieke, economische en sociaal-culturele kwaliteit van samenleven (Lectoren, 2012). Verder is voor dit onderzoek nog via e-mail contact geweest met Mevrouw Wildhagen welke werkzaam is bij de Provincie Limburg als Senior Projectleider Arbeidsmarkt en Onderwijs en via wie data zijn verkregen over de grenspendel van arbeiders van en naar Limburg. Voor mijn onderzoek heb ik zoveel mogelijk gesproken met respondenten met verschillende invalshoeken en meningen. Dit om te voorkomen dat ik mijn conclusie zou trekken vanuit een te eenzijdig en gekleurd beeld. Voor de interviews heb ik gekozen om half gestructureerde interviews af te nemen. Ik heb hiervoor gekozen omdat ik vooraf wel een vermoeden had over mogelijke oorzaken van het geringe tot stand komen van grensoverschrijdende samenwerking en dus een geringe grensdynamiek, maar ik niet de precieze redenen wist. Ik had dan ook vooraf enkele vragen opgesteld over de onderwerpen die ik wilde bespreken maar heb niet letterlijk vastgehouden aan deze vragenlijst. Ik liet de respondent vooral zijn verhaal doen over zijn inzichten ten opzichte van grensoverschrijdende samenwerking en het wel of niet tot stand komen hiervan maar zorgde er wel voor dat de, vooraf door mij belangrijk geachte vragen, telkens besproken waren aan het eind van het interview. De vragen zijn als bijlage toegevoegd (Bijlage 1). Met de informatie verkregen uit de interviews is het grootste deel van de vragen behorende bij dit onderzoek beantwoord. Waar dit niet mogelijk was, of waar de data ontoereikend waren, is de informatie aangevuld met al bestaande literatuur. Graag had ik ook nog enquêtes afgenomen onder de bevolking om te achterhalen hoe bewoners van Parkstad Limburg staan ten opzichte van grensoverschrijdende arbeid of onderwijs. Echter door het grote gebied waarin het onderzoek zou moeten plaatsvinden en het aantal respondenten voor een representatieve steekproef heeft mij doen besluiten dit niet te doen. Mede daardoor heb ik gekozen om dit vraagstuk vooral te bekijken vanuit de visie van de beleidsmakers. Wel heb ik instanties benaderd die naar mijn mening representatief zijn voor het meten van de grensdynamiek om zo toch een beeld te kunnen schetsen van het aantal mensen dat daadwerkelijk gebruik maakt van de kansen gelegen over de grens in de stadsregio Aken. Van hieruit heb ik factoren kunnen benoemen die mogelijk knelfactoren vormen waardoor de mogelijkheden van grensoverschrijdende arbeid en onderwijs niet optimaal benut worden.

1.4.3 Data-analyse

Zoals reeds eerder aangegeven is het grootste gedeelte van de informatie verkregen uit interviews. Het ging hier om half gestructureerde interviews. Wel zijn er telkens dezelfde onderwerpen aan bod gekomen. Deze interviews zijn opgenomen met behulp van opnameapparatuur. Vervolgens zijn deze interviewopnames getranscribeerd. Deze transcripties en geluidsopnames zijn beschikbaar via de digitale database van de Radboud Universiteit Nijmegen. Het ging hier niet om letterlijke transcripties omdat het hier expertinterviews betrof. Hierbij gaat het niet zozeer om de persoon zelf maar om de informatie die de persoon geeft. Vervolgens is aan de hand van de deelvragen die informatie uit de transcripties gehaald die nuttig kon zijn om de hoofdvraag te beantwoorden of die aanleiding gaf tot verdere literatuurstudie.

2. Theoretische Kader

2.1 Relatie tussen beleid en wetenschap

Bestuurders kunnen een bepaald beeld hebben over hoe zij graag een bepaalde situatie zien. Het komt echter voor dat het werkelijke beeld afwijkt van het gewenste beeld. Bestuurders kunnen er dan voor kiezen om in te grijpen zodat het werkelijke beeld meer richting het gewenste beeld zal verschuiven (Bruijn, ten Heuvelhof & in 't Veld, 2002, p. 13). Deze trend is ook zichtbaar bij de grensoverschrijdende samenwerking in Parkstad Limburg. Bestuurders zien hierin wel mogelijkheden maar deze worden niet ten volle benut. Er bestaat dus een verschil tussen het gewenste beeld en het werkelijke beeld. Wil Parkstad Limburg zorg dragen dat er meer grensoverschrijdende interactie op gang komt, dat via deze interactie meer inwoners voor de regio behouden blijven en de leefbaarheid verbetert, dan zal er eerst gericht beleid moeten worden gevoerd. Een probleem echter pas aangepakt worden wanneer duidelijk is wat de achterliggende oorzaken zijn waardoor een bepaald gewenst beeld, in dit geval grensoverschrijdende arbeid en onderwijs, niet tot stand komt (Bruijn et al, 2002, p. 44). Is het doel bekend dan moeten allereerst de problemen geïnventariseerd worden zodat hiervoor passende oplossingen kunnen worden bedacht. Dit is een essentieel onderdeel omdat beleid alleen kan slagen wanneer het aansluit bij de juiste problemen. Is dit niet het geval dan loopt het beleid de kans dat de genomen maatregelen nauwelijks effect zullen hebben omdat het zich op de verkeerde problemen richt (Bruijn et al, 2002, p. 22). Indien, binnen het vraagstuk van de grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt, de knelfactoren benoemd zijn wordt het voor beleidsmakers eenvoudiger om beleidsplannen te ontwikkelen die aansluiten bij de behoeften van de inwoners. Dan is het mogelijk om het werkelijke beeld te beïnvloeden richting het gewenste beeld.

Om de juiste knelfactoren in kaart te brengen en om te kunnen verklaren waarom nu juist deze factoren van doorslaggevend belang zijn kan een rol zijn weggelegd voor de wetenschap. Een voorwaarde om effectief beleid te ontwikkelen is namelijk dat het theoretische proces achter een bepaald gedrag duidelijk moet zijn voordat het veranderd kan worden (S. Bamberg, persoonlijke communicatie, 02 maart, 2011). Wanneer er geen duidelijke theoretische link bestaat tussen een beleidsmaatregel en een beoogd doel, is het onzeker of de maatregel daadwerkelijk zal werken (Bamberg, Fujii, Friman & Gärling, 2011, p. 229). Tevens is het lastig aan te geven of de maatschappelijke verandering daadwerkelijk tot stand is gekomen door de genomen maatregelen wanneer deze niet theoretisch zijn onderbouwd (Bamberg et al, 2011, p.229). Via een wetenschappelijke aanpak zou gedrag theoretisch verklaard kunnen worden. Hierdoor wordt het voor beleidsmakers eenvoudiger om de aard en de complexiteit van een maatschappelijk probleem te overzien en de juiste beleidsmaatregelen te treffen.

Indien beleidsmakers een bepaald gedrag waarnemen en hierin verandering willen aanbrengen dient men allereerst te inventariseren welke factoren aan dit gedrag ten grondslag kunnen liggen. In dit geval gaat het om het gedrag dat inwoners van Parkstad Limburg geen of nauwelijks gebruik maken van de arbeids- en onderwijskansen gelegen over de grens. Gedrag kan door verschillende factoren beïnvloed worden. Zoals beschikbaarheid van vervoersmiddelen, kosten, thuissituatie, beschikbare tijd, juiste vaardigheden en leeftijd. Door al deze factoren uiteen te zetten wordt er dus een "framework" gevormd waarbinnen een bepaald gedrag tot stand komt (Bamberg et al, 2011, p. 229). Doordat al deze factoren per persoon verschillen, zijn ook de factoren die gedrag bepalen verschillend. Door echter op individueel level te onderzoeken welke factoren het gedrag bij een

persoon bepalen, vervolgens te kijken in welke mate deze factoren bij andere respondenten eveneens naar voren komen, kan de beleidsmaker wel een beeld vormen van de belangrijkste factoren. Op deze factoren zal een beleidsmaker zich dan ook moeten richten. Achterhaald dient dus te worden welke factoren samen ten grondslag liggen aan een bepaald gedrag. Pas dan kan op een theoretisch onderbouwde manier beleidsmaatregelen worden doorgevoerd en is de kans groter dat het juiste beleid wordt gevoerd.

Om deze daadwerkelijke factoren die gedrag op individueel level bepalen te kunnen onderzoeken geeft Dhr. Bamberg twee theorieën om gedrag van personen te kunnen analyseren en verklaren (S.Bamberg, persoonlijke communicatie, 02 maart, 2011). Dit zijn “The Theory of Planned Behaviour” en “The Norm-Activation Model”. Dit zijn theorieën die door rekening te houden met achterliggende contextafhankelijke factoren gedrag van individuen proberen te verklaren.

Ondanks dat het hier om theorieën gaat die gedrag verklaren vanuit het individuele niveau, ben ik van mening dat “The Theory of Planned Behaviour” ook gedeeltelijk toepasbaar is op dit onderzoek. The Theory of Planned Behaviour gaat namelijk uit van drie factoren die bepalen of een persoon een bepaald gedrag wel of niet ten uitvoer brengt. Dit zijn “Attitude”, “Sociale Norm” en “Waargenomen gedragscontrole”. Deze begrippen worden in de volgende paragraaf gedefinieerd. In dit onderzoek wordt gekeken vanuit het oogpunt van de beleidsmakers. Er kan dan ook niet met zekerheid worden vastgesteld welke factoren de attitude, sociale norm en waargenomen gedragscontrole bepalen die leiden tot een geringe grensoverschrijdende interactie. Wel kunnen er vanuit de respondenten, die allen werkzaam zijn aan de beleidskant, knelpunten worden geformuleerd die samen een “framework” vormen voor het wel of niet tot stand komen van grensoverschrijdend gedrag.

Dit “framework” dient vervolgens getest te worden aan de Theory of Planned Behaviour. Op die manier kan toch al een overzicht verkregen worden hoe deze factoren het gedrag zouden kunnen beïnvloeden. Het gaat dus om, het in kaart brengen van de factoren waarmee eventueel rekening dient te worden gehouden.

Het gaat in dit onderzoek om een verkenning. De factoren die naar voren komen uit dit onderzoek zullen dan ook slechts globaal getest worden aan de Theory of Planned Behaviour. Dit om in kaart te brengen hoe deze factoren mogelijk het grensoverschrijdend gedrag beïnvloeden. Uiteraard moeten deze factoren in een vervolgonderzoek op individueel level getoetst worden aan de Theory of Planned Behaviour om met zekerheid vast te kunnen stellen dat dit de factoren zijn waarop toekomstig beleid zich moet richten. In de volgende paragraaf zal de Theory of Planned Behaviour worden beschreven.

2.2 Theory of Planned Behaviour

Uit de literatuurbespreking komt naar voren dat er over de grens kansen liggen. Waarom deze niet ten volle benut worden om het krimpprobleem in Parkstad Limburg aan te pakken is echter niet duidelijk. Wanneer de keuze om wel of niet gebruik te maken van de onderwijs of arbeidsmogelijkheden over de grens als gedrag wordt gezien dan zou de Theory of Planned Behaviour kunnen bijdragen aan het verklaren waarom niet meer mensen gebruik maken van deze optie. De theorie gaat namelijk uit van de assumptie dat elke vorm van gedrag terug te leiden is naar verschillende factoren uniek voor die situatie en die samen het gedrag tot stand brengen (Ajzen, 1991, p. 180).

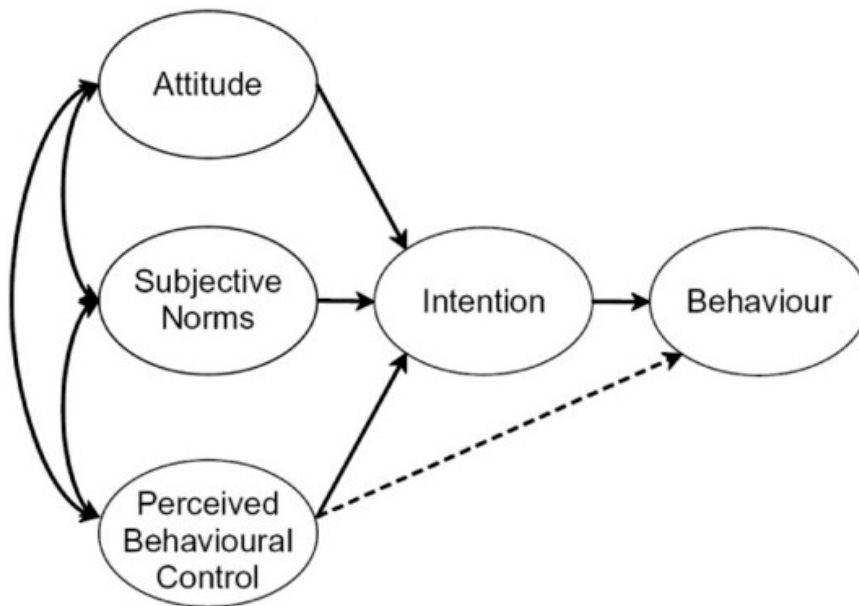
De theorie is ontwikkeld om gedrag te voorspellen en in specifieke omstandigheden te verklaren (Ajzen, 1991, p. 181). Een belangrijke factor in de theorie is de "Intentie". Hierbij gaat het om de intentie in hoeverre een persoon zich wil inzetten om een bepaald gedrag ten uitvoer te brengen. Als algemene regel geldt dat hoe sterker de intentie, hoe sneller een persoon het gedrag zal uitvoeren. Hierbij moet wel de kanttekening worden gemaakt dat het wel mogelijk moet zijn om het gedrag ten uitvoer te brengen (Ajzen, 1991, p. 181). Behalve over de juiste intentie moet de persoon ook beschikken over de juiste vaardigheden, tijd en contacten om het gedrag daadwerkelijk ten uitvoer te kunnen brengen (Ajzen, 1991, p. 182). De juiste intentie gecombineerd met de mogelijkheid om een gedrag daadwerkelijk ten uitvoer te brengen zal dus leiden tot het uitvoeren van een bepaald gedrag. Om het gedrag te verklaren en te voorspellen zal eerst achterhaald moeten worden hoe de intentie tot stand komt (Ajzen, 1991, p. 183). Deze intentie wordt vormgegeven door drie factoren. Dit zijn de attitude, sociale norm en waargenomen gedragscontrole.

1. Attitude: bij attitude gaat het om de mate waarin een persoon positief of negatief staat ten opzichte van een bepaald gedrag (Ajzen, 1991, p. 188). Hiermee wordt bedoeld de overtuiging van personen in hoeverre een bepaald gedrag negatieve en positieve consequenties met zich meebrengt en de waarde die de persoon aan deze consequenties hecht. Wanneer de negatieve consequenties voor een persoon zwaarder wegen dan de positieve dan zal een bepaald gedrag of een keuze ook leiden tot een negatieve attitude.
2. Sociale Norm: hiermee doelt Ajzen op in hoeverre het gedrag of keuze van personen beïnvloed wordt door de algemene opvatting die er bestaat over wat de beste keuze is. Ook kan deze algemene opvatting vorm gegeven worden door personen die als een autoriteit gezien worden en waaraan een individu zich wil committeren (Ajzen, 1991, p. 195). Het gaat dan vaak om de vraag in hoeverre een autoriteit een bepaald gedrag goed zou keuren (Ajzen, 1991, p. 195). Dit leidt er toe dat personen niet af willen wijken van de rest en er daarom voor kiezen te doen wat de rest ook doet. Ze kiezen dan voor algemeen aanvaard gedrag (Ajzen, 1991, p. 188). Dit kan er toe leiden dat gedrag niet wordt uitgevoerd omdat anderen dit ook niet doen ondanks dat het individu wel zou willen (Ajzen, 1991, p. 188).
3. Waargenomen gedragscontrole: hierbij gaat het om het beeld dat een persoon heeft ten opzichte van het gemak waarmee een gedrag ten uitvoer gebracht kan worden. Dit gemak is contextafhankelijk. Zo zou een persoon een bepaald gedrag graag ten uitvoer willen brengen, maar tegelijkertijd realiseert deze persoon zich dat hij niet over de juiste vaardigheden of toegangen beschikt om het gedrag daadwerkelijk ten uitvoer te brengen. Essentieel is hier of de persoon het voor ogen hebbende gedrag succesvol ten uitvoer zou kunnen brengen (Ajzen, 1991, p. 183). Ajzen zegt dan ook dat het gedrag van personen sterk wordt beïnvloed door de overtuiging van die persoon, in hoeverre hij in staat is om het gedrag uit te voeren. Ajzen geeft aan dat wanneer men niet op de hoogte is van een bepaald gedrag men niet kan verwachten dat personen een positieve perceptie hebben ten aanzien van gedragscontrole. Dit komt doordat de mogelijkheden ten aanzien van een bepaald gedrag zijn veranderd en er dus een nieuwe onbekende situatie is ontstaan (Ajzen, 1991, p. 185).

Deze drie factoren zorgen samen voor een bepaalde intentie ten opzichte van verschillende keuzemogelijkheden. Hoe positiever een persoon staat ten opzichte van attitude en sociale norm en hoe meer hij er van overtuigd is dat hij een bepaald gedrag ten uitvoer kan brengen des te sterker zal

de intentie zijn en is de kans groter dat een persoon een gedrag daadwerkelijk uitvoert (Ajzen, 1991, p. 188). Schematisch ziet dit er als volgt uit:

Afbeelding 3: Conceptueel model Theory of Planned Behaviour

Bron: Ajzen, 1991, p. 182

Het is afhankelijk van de situatie waarin een bepaald gedrag ten uitvoer wordt gebracht welke factoren het meest doorslaggevend zijn. Het kan voorkomen dat in een situatie attitude vooral het gedrag bepaald en in een andere situatie waargenomen gedragscontrole. Het is ook mogelijk dat juist alle drie de factoren doorslaggevend zijn. Omdat gedrag belangrijk is om te kunnen verklaren waarom personen in de ene activiteit wel deelnemen en in de andere niet, zijn verschillende onderzoekers dan ook begonnen om dit te verklaren via de Theorie of Planned Behaviour (Ajzen, 1991, p. 189).

Attitude, sociale norm en waargenomen gedragscontrole worden door veel verschillende factoren beïnvloed. Een persoon kan echter niet al deze factoren overzien. Alleen die factoren die bij personen daadwerkelijk doorslaggevend zijn om een bepaald gedrag wel of niet ten uitvoer te brengen worden dan ook nader onderzocht. Deze factoren worden in de theorie “salient beliefs” genoemd. Er bestaan drie soorten van “salient beliefs”. Dit zijn behavioural beliefs, deze beïnvloeden de attitude, normative beliefs, deze beïnvloeden de sociale norm en control beliefs, deze bepalen de perceptie ten aanzien van gedragscontrole (Ajzen, 1991, p.189). Deze “beliefs” worden gevormd doordat men het uitvoeren van bepaald gedrag associeert met andere factoren zoals gebeurtenissen, voorwerpen en karakteristieken. In het geval van attitude bij een bepaald gedrag zullen deze verschillende “beliefs” de attitude ten opzichte van het gedrag vormgeven (Ajzen, 1991, p. 191). Dit zal altijd negatief of positief zijn en zo vormt zich dan ook een negatieve of positieve attitude.

Of deze “beliefs” daadwerkelijk doorslaggevend zijn voor een bepaald gedrag moet echter worden onderzocht via empirisch onderzoek op het niveau van de individuele persoon (Ajzen, 1991, p.192).

Indien de mening is dat bepaalde “beliefs” de drie factoren beïnvloeden kan dit onderzocht worden door 5 of 7-puntsschalen op te stellen (Ajzen, 1991, p. 192).

Bij onderzoek hoe bijvoorbeeld de bereikbaarheid invloed heeft op het niet tot stand komen van een grensoverschrijdende arbeidsmarkt zou gekozen kunnen worden om een 5 puntsschaal te maken:

Bereikbaarheid belemmert mijn mogelijkheid tot grensoverschrijdende arbeid:

Zeer mee oneens - Oneens - Geen Mening - Mee eens - Zeer mee eens

Hoe deze schaal ingedeeld moet worden is afhankelijk van de factoren die men onderzoekt (Ajzen, 1991, p. 193). Op deze manier zou, wanneer het gaat om de perceptie ten opzichte van de waargenomen gedragscontrole, onderzocht kunnen worden in hoeverre bereikbaarheid een bepalende “Belief” is. Echter, voordat op individueel niveau over kan worden gegaan tot het testen van de “beliefs” via een 5 of 7-puntsschaal moet duidelijk zijn welke “beliefs” van toepassing kunnen zijn op de attitude, sociale norm en waargenomen gedragscontrole en dus op het daadwerkelijke gedrag. Om deze te achterhalen kan gebruik gemaakt worden van pilotstudy’s. Hierin vraagt de onderzoeker verschillende betrokkenen wat volgens hen de voor- en nadelen van een bepaald gedrag zijn. Hieruit komen verschillende “beliefs” naar voren. De meest voorkomende “beliefs” worden gebruikt in vervolgstudies om het daadwerkelijke gedrag van personen te kunnen verklaren (Ajzen, 1991, p. 194).

Bij dit onderzoek past deze theorie omdat men in dit onderzoek ook met een bepaald gedrag te maken heeft. Namelijk de keuze om wel of niet opzoek te gaan naar arbeids- en onderwijsmogelijkheden in de stadsregio Aken. Echter voordat dit gedrag kan worden verklaard moet de onderzoeker allereerst een pilotstudy uitvoeren om te achterhalen op welke “beliefs” getest dient te worden. In dit verkennend onderzoek wordt achterhaald welke factoren volgens de beleidsmakers knelfactoren (beliefs) vormen. Zodra dit bekend is geeft dit een goed beeld van de factoren die gebruikt kunnen worden in een vervolgstudie om op individueel level het gedrag ten opzichte van grensoverschrijdendheid te verklaren. Door dit te doen kan de beleidsmaker met meer zekerheid vaststellen dat dit de daadwerkelijke factoren zijn die momenteel een grensoverschrijdende samenwerking in de weg staan. De kans op succesvol beleid is dan ook groter.

2.3 Het verband tussen grensoverschrijdende samenwerking en krimp

Bij krimp denkt men vaak aan daling van het totaal aantal inwoners van een gebied. Dit is echter slechts één vorm van krimp. Er bestaan namelijk verschillende soorten krimp. Zo spreekt men ook van krimp wanneer het aantal huishoudens daalt (huishoudensamenstelling) of als de samenstelling van de bevolking van een gebied verandert. Denk hier bijvoorbeeld aan ontgroening. Hiervan is sprake wanneer de jongere generaties in een regio of gemeente door bepaalde redenen het gebied verlaten (RIVM, 2006, p. 21). Vaak is niet duidelijk waar de krimp vandaan komt maar is het een combinatie van de bovengenoemde soorten van krimp. De bevolkingsontwikkeling in een land of regio wordt enerzijds bepaald door geboorte en sterfte en anderzijds door vestiging en vertrek (RIVM, 2006, p. 22). In beginsel kan een afnemend bevolkingsaantal worden teruggevoerd op ontwikkelingen in deze vier componenten. Zo kan er sprake zijn van een dalend geboortecijfer, een oplopend sterftcijfer, of een negatief migratiesaldo als gevolg van een oplopend aantal vertrekkers of een afnemend aantal nieuwe inwoners. Deze ontwikkelingen kunnen zich tegelijkertijd voordoen en elkaar versterken.

Over het algemeen kan gezegd worden dat krimp een selectief verschijnsel is en zich voordoet onder een bepaalde bevolkingsgroep. De belangrijkste vorm van krimp is een afname van de bevolkingsgroepen in de leeftijd tussen de 0 en 20 jaar en tussen 20 en 65 jaar. In het eerste geval spreken we van een ontgroening en in het tweede geval van een afname van de potentiële beroepsbevolking (RIVM, 2006, p. 22). Vaak hangt dit echter ook met elkaar samen. Wanneer er bijvoorbeeld door krimp te weinig aanbod is van juiste banen zal de beroepsbevolking er voor kiezen om elders op zoek te gaan naar arbeid. De beroepsbevolking neemt dan af. Maar tegelijkertijd zal het gebied ook ontgroenen omdat de beroepsbevolking in het algemeen ook de groep is die voor het nageslacht moet zorgen. Minder mensen tussen de 20 en 65 jaar zullen dan ook leiden tot minder geboortes. Met het oog op de (regionale) economische ontwikkeling is vooral de verhouding tussen het aantal 'actieven' en 'niet-actieven' relevant (RIVM, 2006, p.23). Wanneer er namelijk een gebrek is aan de juiste beroepsbevolking (actieven) dan zullen bedrijven in de regio niet in hun behoefte kunnen voorzien en er voor kiezen om zich elders te vestigen.

Om nu vanuit deze algemene opvattingen een definitie van de krimp in Parkstad te ontwikkelen zullen we eerst een stuk terug in de tijd moeten gaan om te kunnen begrijpen hoe Parkstad Limburg in de situatie terecht is gekomen waarin ze zich momenteel bevindt.

Zeer belangrijk voor de economische ontwikkeling en de situatie waar Parkstad Limburg zich momenteel in bevindt is de mijnbouwperiode. De regio heette toen nog de oostelijke mijnstreek. De oostelijke mijnstreek was voor 1900 een gebied dat veelal leefde van de landbouw. Vanaf 1900 gingen de kolen als brandstof een steeds belangrijkere rol spelen. In de bodem van Zuid-Limburg zijn volop kolen aanwezig. Hier lagen dus kansen voor het gebied om zich economisch te ontwikkelen. Economisch was Zuid-Limburg in die periode belangrijk voor Nederland. De kolenindustrie floreerde tussen 1900 en 1965 (Nationaal archief, 2010).

Vanaf het moment dat Minister den Uyl in december 1965 aankondigde dat de mijnen gesloten zouden worden omdat deze niet meer winstgevend genoeg waren, ging het achteruit met de regio. De sluiting van de mijnen bracht de voornamelijk op de mijnindustrie gebaseerde bevolking in grote financieel- en sociaaleconomische problemen (Digitaal Basisboek Bevolkingsdaling, 2010). Vanaf dat

moment werden er dan ook verschillende maatregelen genomen om het verlies aan inkomsten en banen op te vangen.

Een van de maatregelen was de aanleg van industrieterreinen en het verplaatsen van het Centraal Bureau voor de Statistiek naar Heerlen (Nationaal archief, 2010). Bedrijven kregen subsidie als deze zich in Parkstad Limburg zouden vestigen. Geprobeerd werd de oorspronkelijke economische monocultuur om te bouwen tot een meer gedifferentieerde economische bedrijvigheid. Door het gering aantal bedrijven dat zich ook daadwerkelijk wilde vestigen, of die na een korte tijd weer wegtrrokken, ontstond er een groot tekort aan banen.

Een van de gevolgen hiervan was dat veel, voornamelijk jonge inwoners, wegtrrokken uit de regio om elders op zoek te gaan naar arbeid (Digitaal Basisboek Bevolkingsdaling, 2010). Dit had weer gevolgen voor de sociale en economische staat van de regio. Zo vergrijsde en ontgroende de regio zeer snel, en daalde het opleidingsniveau doordat veel hoogopgeleiden wegtrrokken uit de regio. Deze gewaarwordingen werden echter door de gemeenten vaak onderkend of op een te kleine schaal aangepakt. Het duurde tot de jaren '80 voordat gemeenten zich er van bewust werden dat deze problemen niet op lokale schaal opgelost konden worden (Digitaal Basisboek Bevolkingsdaling, 2010). In de jaren '80 werd een aantal gemeenschappelijke regelingen samengevoegd. De nieuwe regeling ontving vervolgens de naam Streekgewest Oostelijk Zuid-Limburg en werd in 1999 veranderd in het huidige 'Parkstad Limburg'. Een belangrijke verandering vond plaats in 2006. Toen werd Parkstad Limburg opgenomen in het register van plusregio's (WGR+). Dit houdt in dat de deelnemende gemeenten bepaalde bevoegdheden overdragen aan een regionaal orgaan. Parkstad Limburg behartigt onder andere de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van: ruimtelijke ordening, volkshuisvesting, bouwen, economische ontwikkeling, werkgelegenheid, welzijn, onderwijs, cultuur & sport en zorg (Digitaal Basisboek Bevolkingsdaling, 2010).

Uit voorgaande blijkt wederom dat de aanwezigheid van onderwijs en arbeidsmogelijkheden een cruciale factor is voor de vestigingskeuze van bewoners. Wanneer er op dit gebied niet voldoende mogelijkheden zijn zullen personen ernaar neigen het gebied te verlaten. In Parkstad Limburg is, zoals Dhr. Marlet het aangeeft, dan ook goed te zien dat inwoners in de zoektocht naar een passende baan of passend onderwijs de regio verlaten en de bedrijvigheid volgen naar elders (Marlet & Leidelmeijer, 2011, p. 12). Ook de bewering van het Topteam Krimp dat regio's met een zwakke economische structuur extra gevoelig zijn voor bevolkingskrimp gaat op voor Parkstad Limburg (Dijkstal & Mans, 2009). Er is namelijk te zien dat het, na de sluiting van de mijnen, economisch achteruit ging met de regio en dat tegelijkertijd ook de krimp inzette. Zou Parkstad Limburg deze groep mensen willen behouden voor de regio dan zal men er voor moeten zorgen dat deze de beschikking krijgt over de aanwezigheid van arbeid en onderwijs in de nabijheid. Vanuit de beweringen van het Topteam Krimp en dhr. Marlet kan er dan ook een positief verband tussen grensoverschrijdende samenwerking en krimp worden gelegd. Grensoverschrijdende samenwerking, in de vorm van een grensoverschrijdende markt, zou tenslotte kunnen zorgen voor arbeids- en onderwijsmogelijkheden in de buurt van de regio. Dit wordt verder ondersteund door de opvattingen van Dhr. Hospers. Hij gaat namelijk uit van de vier B's van krimpbeleid (bagatelliseren, bestrijden, begeleiden en benutten) en concludeert dat de overheid het krimpproces het beste kan begeleiden. Het belangrijkste is dat, waar het gaat om nieuwbouw en voorzieningen, gemeenten over hun grenzen heen kijken en op regionale schaal gaan denken.

Zo is Dhr. Hospers van mening dat in een klein land als Nederland krimp nooit een probleem hoeft te zijn. Maar dan moeten bewoners en bestuurders wel bereid zijn om hun blik te verruimen (Hospers, 2011). Een van de manieren om over de grens te kijken is om te onderzoeken wat een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt aan het krimpvraagstuk zou kunnen bijdragen.

Van belang is dan om er voor te zorgen dat ook de beleidsmakers op de hoogte zijn van deze mogelijkheden. Vanuit deze verschillende uitspraken kunnen dan ook de volgende hypothesen worden ontwikkeld:

Wanneer de regio meer aan grensoverschrijdende samenwerking zou doen, in de vorm grensoverschrijdende arbeid en onderwijs, dan zou dit betekenen dat het voor de inwoners van Parkstad Limburg makkelijker zou worden om in de stadsregio Aken onderwijs te gaan volgen of op zoek te gaan naar een baan. Dit heeft als gevolg dat de situatie verandert en dat er wel arbeid en onderwijs in de nabijheid van de regio Parkstad Limburg te vinden is. Zoals al aangegeven in de inleiding willen bewoners graag op korte afstand van onderwijs en arbeid wonen. Er zal daardoor dan ook minder reden bestaan om de regio te verlaten.

Om te verduidelijken om welke krimp het gaat in dit onderzoek heb ik de volgende definitie opgesteld:

“Krimp, veroorzaakt door een gebrek aan juiste arbeids- en onderwijsmogelijkheden in of in de nabije omgeving van Parkstad Limburg waardoor inwoners genoodzaakt zijn om de regio te verlaten en elders opzoek te gaan naar passend onderwijs en arbeid. Het gaat bij deze krimp dan ook om een verandering van bevolkingssamenstelling”

2.4 Het verband tussen grensoverschrijdende samenwerking en leefbaarheid

Een ander begrip dat centraal staat in dit onderzoek en waartussen een samenhang bestaat met grensoverschrijdende samenwerking is leefbaarheid. Vaak is het een doel van krimpregio's om de leefbaarheid, ondanks een verandering van bevolkingssamenstelling/aantal, zo groot mogelijk te houden. In dit onderzoek wordt ook nagegaan in hoeverre een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt kan bijdragen aan de leefbaarheid van de regio Parkstad Limburg. Alvorens hier iets over gezegd kan worden zal dit begrip eerst worden verduidelijkt.

De leefbaarometer geeft als algemene definitie van leefbaarheid:

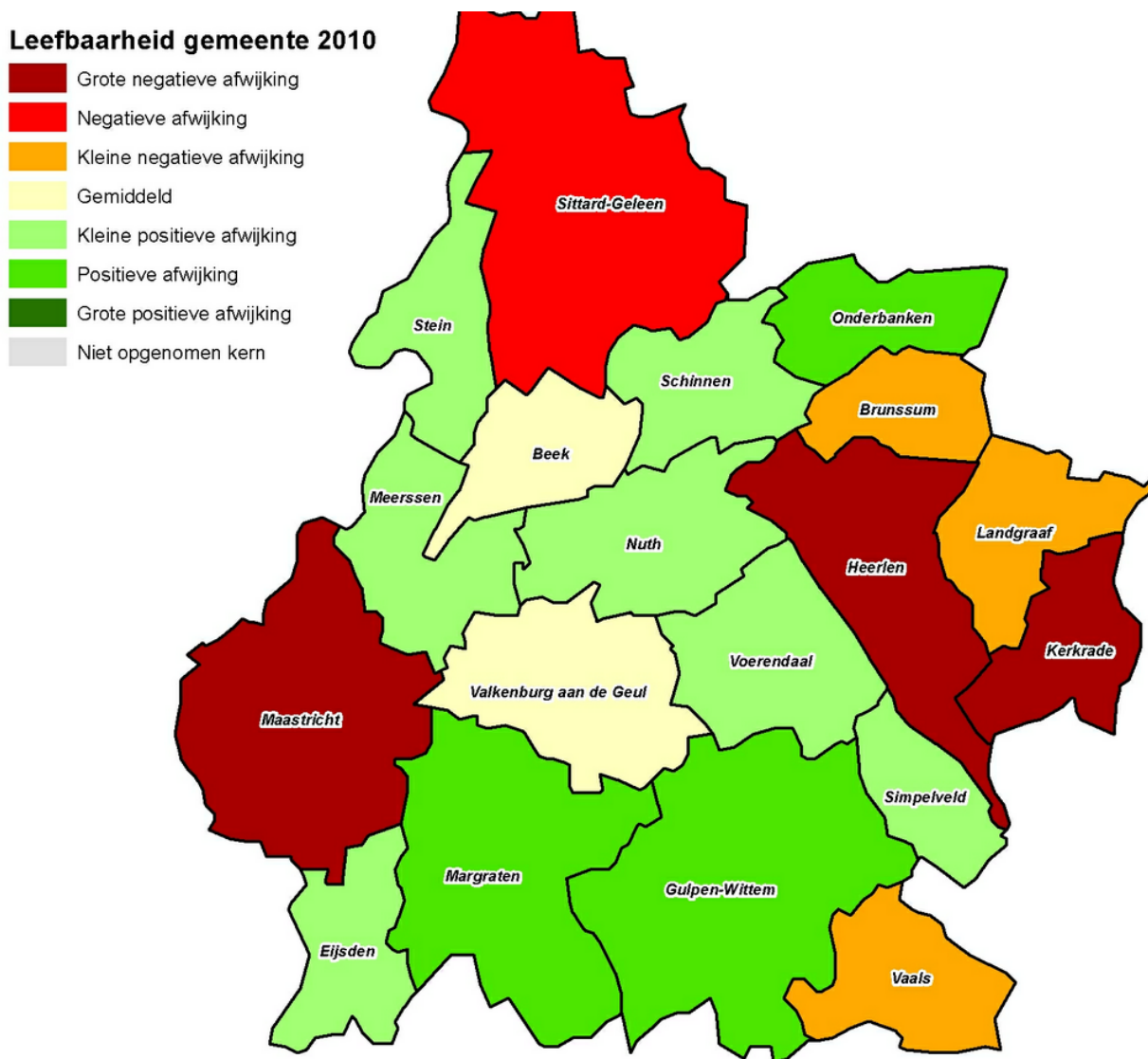
“De mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld” (Leefbaarometer, 2012).

Behoeften kunnen op verschillende gebieden bestaan. De leefbaarometer deelt leefbaarheid op in zes dimensies. Dit zijn woningvoorraad, publiek en ruimte, voorzieningen, bevolkingsamenstelling, sociale samenhang en veiligheid. Aan deze dimensies hebben zij 49 indicatoren gekoppeld waarmee op landelijk, provinciaal, gemeentelijk en wijkniveau bepaald kan worden hoe de leefbaarheid zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Indicatoren waaraan gedacht kunnen worden zijn: nabijheid van winkelcentra, bankfilialen, soorten woningen, geluidsoverlast, gevoel van veiligheid, verhuizingen, vernielingen, aandeel allochtonen, aandeel hoogopgeleiden, nabijheid van natuurgebied, aandeel niet werkende en werkzoekenden (Leefbaarometer, 2012). Door al deze

indicatoren te meten kan per gemeente of wijk vastgesteld worden hoe het gesteld is met leefbaarheid van bepaalde gebieden.

Kijkende naar de meting van de leefbaarheid in de gemeenten behorend bij de regio Parkstad Limburg (Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Brunssum, Voerendaal, Nuth, Onderbanken en Simpelveld) valt te concluderen dat sommige gemeenten qua leefbaarheid beter scoren dan anderen (afbeelding 4).

Afbeelding 4: Leefbaarheid van de gemeente in Zuid-Limburg

Bron: Leefbaarometer, 2010

Gekeken naar de totale leefbaarheid dan valt het op dat de gemeenten Nuth, Voerendaal en Simpelveld positief scoren. Dit komt echter doordat zij zeer goed scoren op dimensies zoals samenstelling bevolking, sociale samenhang, veiligheid en woningvoorraad.

Kijkend echter naar de dimensies publieke ruimte en het voorzieningenniveau dan scoren deze genoemde gemeenten onder het landelijk gemiddelde van 0. Zo scoort Nuth op het gebied van publieke ruimte -5 en op het gebied van voorzieningen -38. Voerendaal scoort -6 en -23, Simpelveld 0 en -17 en Onderbanken -3 en -11 (Leefbaarometer, 2012). De gemeenten Brunssum, Landgraaf, Heerlen en Kerkrade die in het geheel slechter scoren over alle dimensies, scoren op het gebied van publieke ruimte ook laag maar op het gebied van voorzieningen hoger. Een uitzondering hierop is Landgraaf. Deze gemeente scoort op het gebied van voorzieningen -12 (Leefbaarometer, 2012). Dit valt te verklaren uit het feit dat deze gemeenten in een meer verstedelijkt gebied liggen waar ook meer voorzieningen voorhanden zijn. Deze gemeenten scoren over het algemeen wel slechter als het gaat om veiligheid en woningvoorraad (Leefbaarometer, 2012).

Om een definitie te vormen voor het begrip leefbaarheid moet er volgens Leidelmeijer en van Kamp rekening worden gehouden met het feit dat het begrip leefbaarheid zeer afhankelijk is van de situatie waarin men zich bevindt. Het is afhankelijk van de mate waarin het begrip wordt gemeten welke betekenis eraan wordt gegeven. Zij geven dan ook verschillende definities van leefbaarheid, die alle in hun eigen specifieke situatie, correct kunnen zijn (Leidelmeijer & van Kamp, 2003, p. 29);

- *“Liveability : quality of life in the nation: the degree to which its provisions and requirements fit with the needs and capacities of its citizens”* (Veenhoven, in Leidelmeijer & van Kamp, 2003, p.29)
- *“De waardering van de woonomgeving door de bewoners”* (Marsman & Leidelmeijer, in Leidelmeijer & van Kamp, 2003, p. 29).
- *“Liveability is a quality that is not an attribute inherent in the environment but is a behaviour related function of the interaction between environmental characteristics and person characteristics”* (Pacione, in Leidelmeijer & van Kamp, 2003, p. 29).

Vanuit deze verschillende definities en de factoren aan de hand waarvan ik leefbaarheid wil meten kom ik tot de volgende definitie:

“Leefbaarheid is de mate waarin de inwoners van Parkstad Limburg, binnen of rondom de regio, op het gebied van hoger onderwijs en arbeid in hun behoefte kunnen voorzien”

Vanuit deze definitie kan eveneens een verband worden gelegd tussen grensoverschrijdende samenwerking en leefbaarheid. In dit geval gaat het bij leefbaarheid om de behoefte naar arbeid of onderwijs in de nabijheid van de woonomgeving. In deze behoefte kan momenteel niet worden voorzien. Wanneer echter via gericht beleid meer grensoverschrijdende interactie wordt ontwikkeld zou dit er toe kunnen leiden dat de inwoners van Parkstad Limburg meer naar de stadsregio Aken zullen gaan om daar in hun behoefte, in dit geval arbeid en onderwijs, te voorzien. Indien inwoners van Parkstad immers meer geneigd zijn om naar de mogelijkheden over de grens te kijken, verbreedt dit de leefomgeving van deze personen. Hierdoor komen er veel faciliteiten die aanwezig zijn in de stadsregio Aken ook tot hun beschikking. De leefbaarheid neemt dan ook toe. Hieruit komt dan ook de hypothese dat grensoverschrijdende samenwerking een positief effect kan hebben op de leefbaarheid in de regio.

2.5 Onderwijs/arbeid

Zoals eerder aangegeven is een van de problemen in Parkstad Limburg dat de hoogopgeleide inwoner de regio verlaat omdat niet wordt voorzien in de behoefte voor juist onderwijs of daarop aansluitende arbeid. Het is van belang om te weten wie nu bedoeld wordt wanneer er gesproken wordt over hoogopgeleiden. Het is daarom zaak om dit begrip te verduidelijken. Hier geldt een zeer duidelijke en landelijke definitie voor die ik zal overnemen.

“Onder hoger onderwijs valt iedereen die een opleiding doet of heeft gedaan op HBO of WO niveau. Je kunt toegelaten worden tot het HBO-onderwijs wanneer de aankomende student minimaal beschikt over een diploma mbo-4 of havo. Leerlingen met een vwo-diploma of HBO-propedeuse kunnen worden toegelaten tot een universitaire studie” (Rijksoverheid, 2012).

Wanneer sprake is van arbeidsmogelijkheden voor hoogopgeleiden gaat het logischerwijs ook om arbeid waarvoor een HBO of Universitair diploma een vereiste is.

3. Resultaten

Om het daadwerkelijke nut van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt aan te kunnen tonen, zullen in dit hoofdstuk allereerst de daadwerkelijke mogelijkheden die er in de stadsregio Aken op het gebied van onderwijs en arbeid zijn worden uiteengezet. Dit om aan te tonen dat grensoverschrijdend onderwijs en arbeid daadwerkelijk een kans biedt voor inwoners van Parkstad Limburg. Zoals in het theoretisch kader al naar voren kwam gaat het in dit onderzoek bij leefbaarheid om de vraag in hoeverre de inwoners van Parkstad Limburg, binnen of rondom de regio, op het gebied van hoger onderwijs en arbeid kunnen voorzien in hun behoefte. Wil de leefbaarheid toenemen door middel van grensoverschrijdende arbeid en onderwijs dan zouden er daadwerkelijk nieuwe mogelijkheden moeten ontstaan uit deze samenwerking. Daarom is voor het onderzoeken van de leefbaarheid nagegaan hoeveel banen en onderwijsmogelijkheden er zouden ontstaan voor inwoners van Parkstad Limburg indien de mogelijkheden over de grens toegankelijker zijn. Vervolgens zal er nagegaan worden wat beleidsmakers/bestuurders momenteel doen om deze mogelijkheden beter toegankelijker te maken. Als laatste zal gekeken worden welke factoren er aan ten grondslag kunnen liggen dat een dergelijke grensoverschrijdende markt tot op heden nog niet bestaat.

3.1 Toename van onderwijsmogelijkheden

Kijkende naar het aantal en de aard van de onderwijsinstellingen is de conclusie dat er op het gebied van onderwijsaanbod veel mogelijkheden zijn in de stadsregio Aken. Zo zijn er vier onderwijsinstellingen voor hoger onderwijs. Dit zijn de RWTH, de Fachhochschule, Katholieke Hogeschool en het Conservatorium.

3.1.1 De RWTH

De Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule (RWTH) Aken, is opgericht in 1870 als „Königlich rheinisch-westfälische Polytechnische Schule zu Aachen“ en bestaat uit 260 instituten en heeft 9 faculteiten. Door het groot aantal faculteiten biedt de RWTH bijna alle universitaire vakken aan. (Stadt Aachen, 2012a). De faculteiten waaruit de RWTH bestaat zijn:

1. Wiskunde, Informatica en Natuurwetenschappen
2. Bouwkunde
3. Civiele techniek
4. Werktuigbouwkunde
5. Geologie en Materiaalkunde
6. Elektrotechniek en Informatie- en Communicatietechnologie
7. Geesteswetenschappen
8. Economie
9. Geneeskunde

Wat verder belangrijk is wanneer jongeren uit Parkstad Limburg in de stadsregio Aken zouden willen gaan studeren is dat de universiteit een internationaal karakter heeft. Het gaat hier om duale opleidingen en uitwisselingsprogramma's met gerenommeerde buitenlandse universiteiten. Hierdoor wordt het makkelijker om in het buitenland een studie te volgen. Voor bachelor afgestudeerden, met name uit het Engelstalige buitenland, biedt de RWTH twaalf masteropleidingen aan (Stadt Aachen, 2012a).

3.1.2 De Fachhochschule

De Fachhochschule Aken is opgericht in 1971 en is met ongeveer 8000 studenten, 217 professoren, meer dan 180 docenten en ongeveer 450 overige medewerkers een van de grootste hogescholen van Duitsland. Naast veel technische opleidingen bestaat er op de Fachhochschule ook de mogelijkheid om design- of economische wetenschappen te studeren. Door een intensieve samenwerking tussen bedrijfsleven, politiek en de beroepspraktijk biedt de Fachhochschule Aken niet alleen de klassieke ingenieursopleidingen, bouwkunde, werktuigbouwkunde en elektrotechniek aan, maar worden voortdurend nieuwe, markt- en praktijkgerichte studierichtingen ontwikkeld (Stadt Aachen, 2012a). Zo kunnen er opleidingen gevolgd worden in vakgebieden zoals architectuur, civiele techniek, chemie & biotechnologie, productontwikkeling, computer engineering, lucht- en ruimtevaarttechniek, economie, werktuigbouwkunde, biomedische wetenschappen en elektrotechniek (FH-Aachen, 2012).

3.1.3 De Katholieke Hogeschool

De Katholische Fachhochschule Nordrhein-Westfalen (KFH NW) is met meer dan 3.000 studenten in Aken, Keulen, Münster en Paderborn de grootste privé-hogeschool in Duitsland. Tegelijkertijd is ze de grootste hogeschool voor de studie maatschappelijk werk. In Aken volgen ca. 750 studenten de opleiding maatschappelijk werk en sociale pedagogiek. Verder worden er vanaf het begin van de studie aan de KFH NW gezamenlijke colleges met studenten uit België en Nederland aangeboden (Stadt Aachen, 2012a). Opleidingen die er onder andere te volgen zijn; sociale arbeid, pedagogiek, pedagogiek voor speciaal onderwijs, godsdienstleer en verpleegkunde (Katho-Nrw, 2012)

3.1.4 Conservatorium

Ook de creatieve en muzikale student kan terecht in Aken. Het conservatorium biedt namelijk een uitgebreid vakkenpakket aan. Naast alle orkestrale en de meeste andere klassieke instrumenten kan men hier ook zang en compositie studeren. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om tijdens de studie aan één of twee jaarlijkse operaproducties van het Akense stadstheater mee te werken (Stadt Aachen, 2012a).

3.2 Toename van arbeidsmogelijkheden

Een andere voorwaarde waaraan voldaan moet worden om de leefbaarheid te verbeteren door middel van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt is dat er meer arbeidsmogelijkheden in de nabijheid van Parkstad Limburg ontstaan. In deze paragraaf zal dan ook onderzocht worden of een intensievere samenwerking met de stadsregio Aken daadwerkelijk nieuwe arbeidsmogelijkheden zal opleveren. Er zal dan ook gekeken worden in hoeverre Aken zich economisch ontwikkelt en of hier inderdaad mogelijkheden liggen voor de hoogopgeleide inwoners van Parkstad Limburg.

De stadsregio Aken speelt een belangrijke rol als centrum voor hightech industrie en Research & Development. De stadsregio heeft de laatste jaren een succesvolle verandering doorgemaakt van zware industrie naar innovatieve industrie. De economische structuur wordt tegenwoordig gekenmerkt door dienstverlening, onderwijs en onderzoek. De dienstverlenende sector maakt momenteel een sterke groei door en zorgt voor 70% van de inkomsten in de regio. Momenteel bevinden zich in de stadsregio Aken meer dan 69.000 ondernemingen die gespecialiseerd zijn in auto- en railtechniek, lifesciences en informatie- en communicatietechnologie. In totaal zorgen deze ondernemingen voor meer dan 540.000 banen (Cross-works, 2012). Vooral de dienstensector groeit

sterk. In 1995 bevond zich 67% van het totaal aantal banen in de dienstensector, momenteel is dit gegroeid tot 74%. Wanneer het gaat om de ontwikkeling van de arbeidsmarkt en innovatieve ideeën is Aken de laatste 5 jaar de snelst groeiende regio van Duitsland. De regio staat momenteel op de 13de (van de 493) plaats van economisch meest sterke regio's in Duitsland. Het werkloosheidscijfer ligt in deze regio lager dan het gemiddelde werkloosheidscijfer van Duitsland (Cross-works, 2012).

De arbeidsmogelijkheden in de hightech industrie zijn aanmerkelijk hoger dan in de rest van Europa, ook wordt meer geïnvesteerd in deze sector dan in de meeste Europese regio's (Cross-Works, 2012). Het aantal mensen dat daadwerkelijk werkzaam is in de Research & Development sector is in de regio Aken 2.3%. Dit is een van de hoogste percentages in Europa. Dit heeft als gevolg dat ondanks dat slechts 1% van de Duitse bevolking in de stadsregio Aken werkt, wel 10% van het totaal aantal wetenschappers en onderzoekers van Duitsland in de stadsregio Aken werkzaam zijn (Cross-Works, 2012). Meer dan 50% van de 33.000 studenten van de RWTH en de Fachhochschule gaat later aan de slag binnen de regio. Doordat er in de regio veel kennis aanwezig is heeft dit er toe geleid dat ondernemingen zoals Ericsson, Ford, Microsoft en Saint-Gobain Sekurit zich al in de regio hebben gevestigd (NRWINVEST, 2012).

Op de bereidheid van bedrijven om zich te vestigen in de stadsregio Aken wordt door de regio goed ingespeeld. Zo zijn er op verschillende plekken compleet bouwrijpe industrieterreinen ontwikkeld. De bedoeling is dat bedrijven zich vestigen die gericht zijn op innovatie. Ook bestaan er momenteel plannen om een extra terrein te ontwikkelen. Dit is het zogenaamde Campus Life Science terrein. Het zwaartepunt komt op dit terrein te liggen op medische- en biotechnologie. De stadsregio Aken besteedt veel aandacht aan innovatieve bedrijfsstarters. Zo stelt de stadsregio Aken ruimte beschikbaar om een bedrijf op te starten (Stadt Aachen, 2012b). Dit kan in het Technologiezentrum aan de Europaplatz Aachen. Het is een technologisch centrum centraal gelegen op de grens tussen Duitsland, België en Nederland. Dit centrum biedt onder andere advies en ondersteuning aan beginnende, op innovatie gerichte, ondernemers (Technologiezentrum-Aachen, 2012). De stadsregio Aken beschikt met Alsdorf, Baesweiler, Eschweiler, Herzogenrath, Monschau, Stolberg en de stad Aken in totaal over zeven op technologie- en dienstensector gerichte centra. Verder beschikt de regio Aken over een op de meest uiteenlopende behoeften gericht arbeidsaanbod in zowel hightechfirma's, alsook dienstverlenende en ambachtelijke bedrijven. Het technisch-wetenschappelijk potentieel is in de hier aanwezige concentratie en thematische verscheidenheid in geen enkele andere Europese regio te vinden (Stadt Aachen, 2012).

De stadsregio Aken is dus duidelijk in ontwikkeling. Volgens verwachting zal het aantal arbeidsplaatsen in de technologische en Research & Development sector hierdoor de komende jaren met 10.000 banen toenemen (Knowlinx, 2011).

3.3 De huidige samenwerking

Zoals uit voorgaande paragraaf blijkt zijn er op het gebied van arbeid en onderwijs volop mogelijkheden in de stadsregio Aken. Om te kunnen achterhalen met welke factoren rekening dient te worden gehouden bij het ontwikkelen van beleid om deze mogelijkheden daadwerkelijk te benutten is er allereerst in kaart gebracht hoe de samenwerking momenteel verloopt. Als duidelijk is hoe de samenwerking verloopt is het tenslotte eenvoudiger om knelpunten te formuleren die de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt momenteel beperken.

3.3.1 Grensoverschrijdende treinverbindingen

Een van de zaken waarin een duidelijke samenwerking is tussen Parkstad Limburg en Stadsregio Aken is het openbaar vervoer. Zo rijdt er sinds 28 juni 2009 een internationale stoptrein tussen Heerlen en Aken. De treinverbinding draagt de slogan “samen de toekomst in” en maakt hiermee de ambities duidelijk die in het gebied zijn als het gaat over grensoverschrijdende samenwerking tussen Parkstad Limburg en de Stadsregio Aken (Parkstad Limburg, 2012b). Eind 2012 zal deze spoorlijn vervangen worden door een Intercity die Eindhoven, Heerlen en Aken met elkaar zal verbinden (N. Dizdarevic, persoonlijke communicatie, 25 april, 2012). Een van de doelstellingen die Parkstad Limburg wil bereiken met deze grensoverschrijdende treinverbindingen is dat de bereikbaarheid van de Stadsregio Aken voor inwoners van Parkstad Limburg groter wordt. Omgekeerd geldt dat mensen uit de stadsregio Aken makkelijker naar Parkstad Limburg kunnen komen. Er van uitgaande dat indien de verbinding met Aken beter is, mensen ook makkelijker over de grens zullen reizen waardoor de grensdynamiek, waaronder het werken over de grens zal toenemen (N. Dizdarevic, persoonlijke communicatie, 25 april, 2012). Verder wordt er door de twee regio's gewerkt aan het realiseren van de Avantislijn tussen Maastricht, Heerlen, de RWTH en Aachen. Deze treinverbinding zal via het grensoverschrijdend Science en Business Park Avantis lopen (Parkstad Limburg, 2012c). Ook hieraan is te zien dat men de bereikbaarheid van arbeid aan de andere kant van de grens probeert te verbeteren. Zo geven woordvoerders van Parkstad Limburg aan dat de Avantislijn een enorme potentie heeft voor zowel Parkstad Limburg, als voor Aken. Zo kan volgens Parkstad Limburg de RWTH direct en indirect zorgen voor duizenden nieuwe banen wanneer deze beter verbonden is met de regio (Parkstad Limburg, 2012b).

3.3.2 Studentenhuisvesting

Een ander feit waarmee de Stadsregio Aken in de nabije toekomst te maken krijgt is een verandering in het Duits onderwijssysteem. Het middelbaar onderwijs wordt met een jaar ingekort. Hierdoor doen er komend jaar twee jaargangen eindexamen voor het gymnasium. Dit heeft tot gevolg dat er dan ook twee keer zoveel studenten naar de RWTH en de “Fachhochschule” zullen komen. Deze studenten hebben huisvesting nodig in en rondom Aken (N. Dizdarevic, persoonlijke communicatie, 25 april, 2012). De Stadsregio Aken kan zelf niet volledig aan de groeiende woningvraag voldoen. Aken zou die behoefte samen met de regio Parkstad Limburg kunnen invullen. Hier kan een rol weggelegd zijn voor de regio Parkstad Limburg. Zij hebben voldoende ruimte om studenten te huisvesten. De Stadsregio Aken heeft dit vraagstuk al bij de bestuurders van Parkstad Limburg neergelegd. De eerder benoemde spoorwegverbinding zorgt dan voor sneller woon-werkverkeer van en naar de RWTH en het achterland van de Duitse regio (Parkstad Limburg, 2012c). Het verbeteren van grensoverschrijdende openbaar vervoersverbindingen kan de ontgroening op die manier verminderen in de regio Parkstad Limburg. Er kunnen dan immers jongeren, die in Aken onderwijs

volgen, in Parkstad Limburg komen wonen. Zonder deze spoorlijn zou de verbinding met de RWTH slechter zijn waardoor het voor studenten minder aantrekkelijk is om zich in Parkstad Limburg te vestigen. Het krimpproces kan hiermee niet omgekeerd worden maar door het versterken van de werkgelegenheid, het vergroten van de kennis en het beter ontsluiten van Parkstad Limburg ontstaan er in en rondom de regio wel meer mogelijkheden op het gebied van werken en leren. Dit zou voor een positieve impuls in Parkstad Limburg kunnen zorgen.

3.3.3 Grensinformatiepunten

Parkstad Limburg ontwikkelt verder grensinformatiepunten. Doel van dit grensinformatiepunt is om te fungeren als aanspreekpunt voor werknemers en werkgevers die grensoverschrijdend (willen) werken. Wanneer zij van plan zijn om te gaan werken of al over de grens werken, kunnen zij bij een van de twee loketten terecht met vragen over zaken als belastingen en sociale zekerheid (N.Dizdarevic, persoonlijke communicatie, 25april, 2012). Indien mensen meer specifiekere vragen hebben werken deze informatiepunten samen met organisaties als Belastingdienst, Bureau Belgische Zaken en Bureau Duitse Zaken. De achterliggende gedachte van het grensinformatiepunt is dat het de economische samenwerking en de ontwikkeling van een euregionale arbeidsmarkt tussen Parkstad Limburg en Stadsregio Aken moet stimuleren zodat het voor arbeiders makkelijker wordt om over de grens te werken. Het is de bedoeling dat de dienstverlening van het grensinformatiepunt zich na de opening steeds verder uitbreidt en ontwikkelt. Om dit proces in goede banen te leiden zal het worden geadviseerd door het Euro-instituut. Dit is gelegen bij Straatsburg/Kehl waar al dergelijke informatiepunten bestaan (Provincie Limburg, 2012). Momenteel zijn er in Parkstad Limburg twee grensinformatiepunten gerealiseerd. Deze zijn gelokaliseerd in het Eurode Business Centrum op de grens tussen Kerkrade en Herzogenrath en op de Katschhof in Aken. Deze twee grensinformatiepunten worden komend voorjaar geopend (N. Dizdarevic, persoonlijke communicatie, 25april, 2012). De informatiepunten komen voort uit een samenwerking tussen de Provincie Limburg, de Regio Aken, de regering van het Duitstalig deel van België en de regionale en lokale overheden uit het grensgebied Parkstad, Heuvelland, Regio Aken, de Kamers van Koophandel IHK-Aken en de KvK-Limburg (Provincie Limburg, 2012).

3.3.4 Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking

Verder hebben Parkstad Limburg en de Stadsregio Aken hun samenwerking bekrachtigd en geïntensiveerd door op 19-10-2009 gezamenlijk een intentieverklaring te tekenen om een Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS) op te richten (N. Dizdarevic, persoonlijke communicatie, 25april, 2012). Een EGTS levert op gemeenschapsniveau de samenwerkingsinstrumenten waarmee de belemmeringen voor grensoverschrijdende samenwerking uit de weg kunnen worden geruimd. Door een EGTS aan te gaan kunnen Parkstad Limburg en de Stadsregio Aken projecten in het kader van territoriale samenwerking makkelijker uitvoeren. In het verleden ondervonden Lidstaten van de EU wanneer er over de grens werd samengewerkt namelijk veel moeilijkheden. Gedacht dient te worden aan verzekeringstechnische zaken of aan grensoverschrijdend openbaar vervoer. De EGTS is ontwikkeld om dit soort zaken interregionaal aan te kunnen pakken. Het doel van een EGTS is om grensoverschrijdende, transnationale en interregionale samenwerking tussen de leden van de EU te vergemakkelijken en te bevorderen. De EGTS kan worden belast met de uitvoering van programma's die door de Gemeenschap worden medegefinancierd of met andere werkzaamheden in het kader van grensoverschrijdende

samenwerking met of zonder financiële steun van de Gemeenschap. De overeenkomst is beperkt tot het door de leden gekozen samenwerkingsgebied en preciseert hun respectievelijke verantwoordelijkheden (EU, 2006). Dhr. Reverda geeft echter aan dat er door Parkstad Limburg maar gering gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden die de EGTS kan bieden. Zo zou met behulp van de EGTS het grensoverschrijdende vervoer en onderwijs een stuk beter en intensiever geregeld kunnen worden (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Ook wanneer men op zoek gaat naar samenwerkingsverbanden waarin gebruik wordt gemaakt van de EGTS is hierover nauwelijks informatie te vinden.

3.3.5 Niveau van samenwerking

Wat in alle interviews naar voren komt met zowel dhr. Dizdarevic, dhr. Derks en dhr. Reverda is dat de grensoverschrijdende interactie voornamelijk plaats vindt op het bestuurlijk niveau. Dit wil zeggen dat vooral wordt samen gewerkt tussen verschillende instanties op gemeentelijk, regionaal en landelijk niveau. Door gemeenten, of door de regio, worden initiatieven bedacht om het grensoverschrijdende onderwijs en arbeid te stimuleren. Als het gaat om grensoverschrijdende interactie geven alle drie de respondenten aan dat op het niveau van de bewoners echter vrij weinig gebeurt. Zowel dhr. Reverda als dhr. Dizdarevic geven aan dat de oorzaak hiervan kan liggen bij het feit dat bewoners van Parkstad Limburg waarschijnlijk niet op de hoogte zijn van de kansen die er bestaan over de grens. Er ontbreekt als het ware een stukje communicatie tussen de bewoners en de bestuurders. Hierdoor zijn de bestaande initiatieven niet zichtbaar voor inwoners en worden deze niet benut (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Kijkend naar de schaal waarop grensoverschrijdende initiatieven momenteel plaatsvinden valt te concluderen dat deze voornamelijk plaatsvinden op lokaal niveau. Dit houdt in dat, ondanks het feit dat Parkstad Limburg in naam een regio is, gemeenten afzonderlijk plannen bedenken om grensoverschrijdend actief te zijn. Mede doordat grensoverschrijdendheid op een kleine schaal aangepakt wordt kan dit er voor hebben gezorgd dat de mogelijkheden niet ten volle benut worden (N. Dizdarevic, persoonlijke communicatie, 25 april, 2012).

Dat dit soort zaken binnen de regio nog steeds op lokaal niveau plaatsvinden valt te verklaren uit het feit dat van oudsher er in de regio een wij/zij denken bestaat. Dit komt voort uit het gegeven dat de verschillende gemeenten in Zuid-Limburg gebouwd zijn rondom een parochie met een bakker en een slager en drie ringen huizen. Binnen deze kleine gemeenschap had elke gemeente zijn eigen verenigingen en bestond er een sterke competitie en concurrentie tussen verschillende buurtgemeenten. Er bestaan hierdoor bepaalde structuren waarin ieder zijn eigen belang wil verdedigen en iedere gemeente dus ook eigen plannen ontwikkelt. Wanneer er iets regionaal besproken wordt kan dit op veel tegenspraak rekenen omdat iedere gemeente zijn eigen belangen koste wat kost wil verdedigen (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012).

3.3.6 Faciliteren/Stimuleren

Over de vraag wie verantwoordelijk is voor de uitvoering van taken die komen kijken bij grensoverschrijdende samenwerking verschillen de respondenten van mening. Dhr. Reverda is van mening dat bewustwording en communicatie duidelijk een taak is van de regio Parkstad Limburg (Persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). In tegenstelling tot deze stellingname geeft dhr. Dizdarevic aan dat het niet geheel duidelijk is wie verantwoordelijk is voor de bewustwording. Parkstad Limburg zou ook kunnen kiezen om enkel te faciliteren in voorzieningen en er vanuit te gaan dat inwoners die van plan zijn om over de grens te gaan werken of wonen deze faciliteiten zelf zullen vinden (Persoonlijke communicatie, 25 april, 2012). Hier kan men echter de vraag bij stellen of dit afdoende is aangezien hiermee slechts een bepaalde groep inwoners wordt bereikt. Namelijk die personen die reeds geïnteresseerd zijn in grensoverschrijdende arbeid/onderwijs. Wil Parkstad Limburg bewoners behouden voor de regio, dan moet de aandacht zich juist richten op die personen die de mogelijkheden in de stadsregio Aken nog niet zien en momenteel dus de neiging hebben om de regio te verlaten. In dat geval kan het wel degelijk van belang zijn om naast het faciliteren ook aandacht te besteden aan het stimuleren. Dit is ook Dhr. Reverda van mening (Persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012).

3.3.7 Daadwerkelijke grensdynamiek

Wat deze samenwerking aan grensoverschrijdend onderwijs en arbeid momenteel heeft opgeleverd is vrij minimaal. Zo studeren er momenteel 150 Nederlanders aan de RWTH in Aken. Hiervan zijn er echter slechts 50 met Nederlandse "roots". De andere personen zijn Duitsers die woonachtig zijn in Nederland (I. Wildhagen, persoonlijke communicatie, 11 mei, 2012). Het totaal aantal werkenden in 2010 binnen de regio Parkstad Limburg bestaat uit 109.485 personen. Het aantal dat buiten de regio werkt zijn 8.565 personen en van dit aantal werken er 1.801 personen in Duitsland (Etil, 2011, p. 32).

3.4 Knelfactoren die grensoverschrijdende arbeid en onderwijs beperken

Bij het bespreken van de huidige samenwerking hebben de respondenten verschillende punten die oorzaak kunnen zijn van een beperkte grensoverschrijdende interactie naar voren gebracht. Deze knelpunten zullen in de volgende paragraaf worden uitgelicht.

3.4.1 Lokale belangen

Zowel dhr. Dizdarevic als dhr. Reverda geven aan dat op bestuurlijk niveau veel onduidelijkheid heerst over wie waarvoor verantwoordelijk is en op welke schaal een grensoverschrijdend beleid moet worden ontwikkeld. Er wordt binnen de regio nog te veel gedacht in lokale belangen. Dit heeft tot gevolg dat elke gemeente zijn eigen plannen gaat ontwikkelen. Echter doordat dit dan op een kleine schaal aangepakt wordt missen deze plannen vaak daadkracht (N.Dizdarevic, persoonlijke communicatie, 25 april, 2012).

Voorbeelden van lokale plannen zijn de gemeente Kerkrade die los van Parkstad Limburg, in de vorm van Eurode, een samenwerkingsverband heeft met de Duitse gemeente Herzogenrath. De stedelijke verwevenheid van beide gemeenten bood namelijk mogelijkheden om op diverse beleidsonderdelen samen te werken. Dit gebeurde in eerste instantie op informele basis. In 1991 ondertekenden beide gemeenten echter een intentieverklaring waarin zij, waar dat mogelijk was, aangaven om de

grensoverschrijdende samenwerking op die terreinen te intensiveren. Als grondlegger voor de samenwerking werd een ruimtelijk-economisch basisplan opgesteld (Gemeente Kerkrade, 2012). Zaken die binnen dit plan de aandacht kregen waren onder andere gezamenlijke herstructurering en tweetalig onderwijs. De Eurode samenwerking is verder gericht op het bevorderen van grenscontacten in economische zin. Van groot belang is ook de grensoverschrijdende samenwerking in sociaal en cultureel opzicht. De stichting Eurode richt zich in het bijzonder op gezamenlijke culturele activiteiten (Eurode, 2010). Waarneembaar is hier dat er wel degelijk grensoverschrijdende ambities zijn en die ook geprobeerd worden te verwezenlijken. Ook andere Parkstad gemeenten zijn bezig met het ontwikkelen van dit soort plannen. Zo werken de Gemeente Brunssum en Onderbanken samen met de Duitse gemeenten Scherpenseel en Gangelt om samen het daar gelegen natuurgebied te ontsluiten om zo samen een groot natuurgebied te vormen (INTERREG, 2010).

Op lokaal niveau is wel degelijk sprake van grensoverschrijdende samenwerking. Het is echter lastiger om dit op regionaal niveau te organiseren omdat alle betrokken partijen hier verschillende meningen over hebben. Dit komt volgens dhr. Reverda voort uit het feit dat er bepaalde structuren bestaan die ervoor gezorgd hebben dat er vooral in lokale verbanden en belangen wordt gedacht (Persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Van oudsher zijn de gemeenten en buurten die nu het gebied van Parkstad Limburg vormen opgebouwd rondom een parochie. Er bestond dan ook een sterke saamhorigheid. Er was een zekere concurrentie tussen verschillende gemeenten en er was een sterke oriëntatie voor de eigen buurt of gemeente. Deze structuren bestaan tegenwoordig nog steeds. Dit maakt het lastig om op regionaal niveau beslissingen te nemen. Deze beslissingen kunnen tenslotte niet voor iedereen voordelig zijn wat automatisch zal leiden tot weerstand binnen sommige bevolkingsgroepen. De gemeente van de desbetreffende groep is dan al vrij snel geneigd om de handen van het project af te trekken (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Een ander gevolg van deze structuur is dat in tegenstelling tot veel andere plaatsen in Nederland de politiek in Parkstad Limburg dicht bij de bevolking staat. Wethouders ontleen hun bestaansrecht vaak aan de steun van de plaatselijke bevolking. Zij zullen dan ook niet snel een impopulair besluit nemen omdat zij dan de steun van de burgers zullen verliezen. Bij overleg binnen Parkstad Limburg over de ontwikkeling van grensoverschrijdende samenwerking zijn de betrokkenen daardoor op de eerste plaats Burgemeester of wethouder van hun gemeente en op de tweede plaats pas bestuurder van Parkstad Limburg (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Dit kan een regionale aanpak in de weg staan. Dit wordt ook wel aangeduid als “dorpisme” (Hospers, 2011).

Wat eveneens een negatief effect kan hebben op een regionale aanpak van grensoverschrijdende samenwerking is dat, ondanks de val van het kabinet Rutten, de WGR+ regio's waarschijnlijk vanaf 01-01-2013 afgeschaft zullen worden (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Een WGR+ status geeft een regio de bevoegdheid om regionaal afspraken te maken en de deelnemende gemeenten hieraan te committeren (Palstra, n.d, p. 9). Als deze status weg valt is het lastiger om daadkrachtig en regionaal grensoverschrijdende samenwerking te realiseren. Samenwerking wordt dan vrijblijvend. Het wordt dan eenvoudig om je als deelnemende gemeente terug te trekken uit een project zodra het op sommige gebieden binnen de gemeente negatieve gevolgen dreigt te hebben. De bestuurders van Parkstad Limburg hebben hierop nauwelijks invloed. Dit kan er uiteraard toe leiden dat projecten om grensoverschrijdende samenwerking te intensiveren uitlopen op besluitloze en trage trajecten (Bruijn et al, 2002, p. 49).

Zaken op regionaal niveau regelen zou de afstand tussen politiek en bevolking vergroten. Hierdoor kunnen zij besluiten nemen die het algemeen goed zouden kunnen helpen. Ook al betekent dit dat op lokaal niveau niet iedereen tevreden kan worden gesteld (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Doordat de politiek op lokaal niveau weinig impopulaire besluiten kan nemen is het lastig om een groter regionaal plan te ontwikkelen want deze zal altijd winnaars en verliezers kennen. Op regionaal niveau zou dan ook makkelijker een plan ontwikkeld kunnen worden dat de grensoverschrijdende arbeid en onderwijs ten goede kan komen omdat een betrokken actor niet de directe druk van de lokale bevolking voelt.

3.4.2 Agendering

Een grote rol speelt de mate van bereidheid tot grensoverschrijdende samenwerking. Dit is zeer afhankelijk van de bestuurders. Zo geeft dhr. Dizdarevic aan dat toen hij anderhalf jaar geleden in dienst kwam bij Parkstad Limburg de toenmalige bestuurders grensoverschrijdende aanpak zeer hoog op de agenda hadden staan. Zij waren dan ook druk bezig met het aanhalen van de banden met de Stadsregio Aken om via die weg tot gezamenlijke plannen te komen. De huidige bestuurders zien nog steeds het belang van grensoverschrijdende samenwerking maar zien hierin meer een rol voor de gemeenten weggelegd (Persoonlijke communicatie, 25 april, 2012). Ook is in de huidige crisistijd de bereidheid tot investeringen in grensoverschrijdende projecten kleiner (N. Dizdarevic, persoonlijke communicatie, 25 april, 2012). Voor het slagen van beleid is het echter belangrijk dat alle betrokkenen de noodzaak zien van het beleid. Wanneer dit niet het geval is zullen actoren niet bereid zijn om deel te nemen of het proces vroegtijdig verlaten. Alleen wanneer iedereen het belang ziet van beleid, in dit geval gericht op een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt, is er voldoende draagvlak en heeft beleid meer kans van slagen (Rotmans, 2006, p. 48).

3.4.3 Bewustzijn van de burgers

Een andere belangrijke factor die er volgens de respondenten aan bij kan dragen dat grensoverschrijdende arbeid en onderwijs maar beperkt tot stand komt is het geringe bewustzijn van de inwoners van Parkstad Limburg. Vaak zijn deze niet op de hoogte van de mogelijkheden die er aan de andere kant van de grens liggen. Dhr. Reverda ondersteunt deze bewering. Zo geeft hij aan dat bij een eigen onderzoek hij navraag heeft gedaan bij bewoners van de Nieuwstraat/Neustrasse te Kerkrade. De Nieuwstraat loopt precies over de grens. Een kant van de straat is Nederlands grondgebied en de andere kant is Duits grondgebied. Wanneer men aan de Nederlandse kant van de straat navraag deed naar de beleving van de leefsituatie in de straat dan gaven de bewoners vaak aan een negatief beeld van de straat te hebben. Een van de zaken die negatief beoordeeld werden was het feit dat er ten opzichte van vroeger nauwelijks nog winkels waren. Dit is een merkwaardige uitspraak aangezien zich aan de Duitse kant van de straat een winkelcentrum bevindt waar in alle gemakken wordt voorzien. Dhr. Reverda geeft hier aan dat het echter niet in het denken van de mens zit om over de grens te kijken (Persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Dit komt voort uit het feit dat de politieke en staatkundige grens voor inwoners vaak nog een harde en culturele grens vormt. Hierdoor ligt, ondanks dat het hier om een grensgebied gaat, de focus nog steeds op Den Haag in plaats van bijvoorbeeld op Aken, Hasselt of Luik. Er bestaat een bepaalde oriëntatie onder de inwoners van Parkstad Limburg die de mogelijkheden bewust of onbewust beperken. Indien de oriëntatie zou veranderen zouden bewoners van Parkstad Limburg zich wel bewust worden van de kansen gelegen over de grens. Dit zou als gevolg hebben dat de eerder genoemde initiatieven zoals

de grensoverschrijdende treinverbindingen en de grensinformatiepunten ook meer benut zouden gaan worden (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012).

Deze oriëntatie is echter niet altijd zo hard geweest. Voor 1900 bestond in de grensregio, die nu Parkstad Limburg vormt, een vrij verkeer van goederen en arbeid tussen Duitsland en Nederland. Het gebied heeft al vanaf de Romeinse tijd en het tijdperk van Karel de Grote een gezamenlijke geschiedenis. Echter door de twee wereldoorlogen en het 19de eeuwse nationalisme zijn de grenzen verhard en is de focus van de inwoners steeds meer op Nederland gericht (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). De negentiende eeuw was de eeuw van het nationalisme. Het nationalisme kan gezien worden als een ideologie. Deze ideologie stelt dat ieder mens zich altijd moet laten leiden door de natie waar hij toe behoort. Een natie is een grote groep van mensen die zich om twee redenen als één geheel beschouwen: ze wonen samen in een eigen staat en ze delen één cultuur met elkaar (Literatuurgeschiedenis, 2012). Kijkend naar het culturele aspect kan echter de vraag gesteld worden of Parkstad Limburg van oudsher cultureel meer verbonden is met de Stadsregio Aken of met de Randstad.

3.4.4 Regelgeving

Regelgeving is een andere belangrijke factor die mensen sterk kan beperken in de mogelijkheden om in de Stadsregio Aken op zoek te gaan naar onderwijs of arbeid. Doordat er hierbij veel onduidelijkheid bestaat over hoe zaken als belasting, verzekeringen en pensioen geregeld moeten worden haken veel mensen al snel af in hun besluit om over de grens onderwijs te gaan volgen of op zoek te gaan naar arbeid (W.Derks, persoonlijke communicatie, 05 mei, 2012). Ook dhr. Reverda is van mening dat de nationale regelgeving niet altijd passend is wanneer het gaat om grensoverschrijdende samenwerking. Zo is hij van mening dat nationale regelgeving een belemmering vormt. Indien men zaken internationaal wil regelen kan de nationale regelgeving tegenstrijdig zijn met wat de regio wil uitvoeren. De regelgeving onderling meer op een kleinere schaal regelen zou ook meer aansluiten op de mogelijkheden die er in een gebied liggen. De EGTS zou hiervoor uitkomst kunnen bieden. Deze wordt echter te weinig benut. Waarom dit niet gebeurt is echter niet duidelijk (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Hierop aansluitend zegt dhr. Dizdarevic dat de regelgeving waarmee Parkstad Limburg te maken heeft een nationale regelgeving is. Den Haag stelt de wetten vast en die wetgeving is voor de Nederlanders. Daarin wordt weinig rekening gehouden met het feit of die regels ook aansluiten op die paar regio's die graag grensoverschrijdend willen werken (Persoonlijke communicatie, 25 april, 2012). Wel probeert Parkstad Limburg actief te lobbyen in Den Haag wanneer er een bepaalde regelgeving is die het zo lastig maakt om grensoverschrijdend actief te zijn zodat deze eventueel kan worden veranderd (N.Dizdarevic, persoonlijke communicatie, 25 april, 2012).

Bij het bestuderen van deze regelgeving komen de volgende zaken naar voren. Wanneer iemand in Nederland woont en werkt is het duidelijk dat de Nederlandse wetgeving van toepassing is. Als deze persoon echter in Nederland woont en in Duitsland werkt is het niet meer zo duidelijk welke regels van toepassing zijn. Zaken die in dat geval niet altijd duidelijk zijn, zijn zaken als welke sociale verzekeringswetgeving is van toepassing, hoe is het recht op kinderbijslag geregeld, hoe werkt het wanneer iemand werkloos wordt of arbeidsongeschikt en hoe is het pensioen geregeld. De Europese gemeenschap heeft hiervoor regels opgesteld. Dit zijn de EG-verordeningen. Dit zijn de regels voor de sociale verzekeringen. Deze bepalen onder welke wetgeving een persoon valt indien

deze over de grens gaat werken. De hoofdregel is dat de wetgeving geldt van het land waarin iemand werkzaam is. Je krijgt dan echter wel met andere regelgeving te maken (Sociale Verzekeringsbank, n.d, p. 6). Zo moet je weten in hoeverre het sociale verzekeringsstelsel in Duitsland afwijkt van dat in Nederland en welke instanties hierbij betrokken zijn. Verder is het van belang om te weten of je een verblijfsvergunning nodig hebt wanneer iemand over de grens wil gaan werken, waar je terecht kan als het gaat om arbeidsbemiddeling, hoe de werknemersverzekering geregeld is, wat er gebeurt wanneer je onverhoopt naar het ziekenhuis moet en of men het juiste diploma heeft om aan de slag te kunnen in een bepaald vakgebied (Sociale Verzekeringsbank, n.d, p. 6).

Dit zijn aspecten die veel tijd vergen om uit te zoeken. Logischerwijs kan dit mensen afschrikken in de keuze om in Duitsland te gaan werken. In dit onderzoek is getracht te achterhalen wat er precies moet gebeuren en welke instanties geraadpleegd kunnen worden om deze aspecten, indien men over de grens wil gaan werken, te regelen. Vaak was er niet meer informatie voorhanden die verder ging dan algemene aanbevelingen waarmee rekening gehouden moest worden indien inwoners van Nederland van plan waren om grensoverschrijdend actief te worden. Wanneer de website grensinformatiepunt van de rijksoverheid wordt geraadpleegd naar antwoorden, aangaande regelgeving die voor een bepaalde situatie van toepassing is, vindt er een doorverwijzing plaats naar verschillende andere instanties. Dit zijn onder andere het UWV, Bureau Duitse Zaken, Belastingdienst, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de Sociale Verzekeringsbank. De ervaring is dat iemand snel het overzicht kwijt raakt. Zeker als je van alle aspecten die van belang zijn voor grenspendel op de hoogte wilt/moet zijn om dit goed te regelen. Logischerwijs haken veel inwoners in dat geval af en kiezen er vervolgens voor om elders in Nederland op zoek te gaan naar arbeid. De regelgeving blijft dan tenslotte hetzelfde. Maar dit heeft voor Parkstad Limburg wel tot gevolg dat er weer mensen vertrekken uit de regio. Parkstad Limburg heeft er dan ook belang bij om deze informatievoorziening een stuk concreter te maken.

3.4.5 Taalbarrière

Van essentieel belang voor een grensoverschrijdende samenwerking zijn onderwijs, talenkennis en wederzijds begrip voor culturele verschillen. Onderwijs, taal en cultuur zijn van invloed op de verbondenheid met de mensen van de andere nationaliteit. Cultuur kan een bijdrage leveren zodat mensen zich identificeren met de regio's en steden waarin ze wonen. Taalbarrières bemoeilijken een grensoverschrijdende samenwerking op alle terreinen van het maatschappelijk leven. Voornamelijk in grensgebieden is het van belang het begrip voor en de kennis van het buurland te bevorderen om een wederzijdse uitwisseling te realiseren (INTERREG, 2006, p. 74).

In hoeverre het taalverschil een barrière is, waardoor de grenspendel wordt belemmerd, zijn de meningen verschillend van aard. Zo is dhr. Dizdarevic van mening dat dit geen grote belemmering hoeft te zijn omdat de Duitse taal redelijk goed te leren is en het niet bij alle beroepen een vereiste is om foutloos Duits te lezen en spreken (Persoonlijke communicatie, 25 april, 2012). Dhr. Derks is echter van mening dat taal wel degelijk een belangrijke factor is wanneer het gaat om grenspendel. Wil een persoon zich in een vak goed kunnen profileren dan is het volgens hem van belang dat deze de taal goed beheerst. Is dit niet het geval dan zal men snel geneigd zijn om er voor te kiezen om niet over de grens te gaan werken (Persoonlijke communicatie, 05 mei, 2012).

Een ander interessant feit dat door Dhr. Derks genoemd wordt is dat de taal vooral bij hoogopgeleiden een barrière vormt. Zo gingen van oudsher al mensen over de grens werken omdat het beloningsstelsel in Duitsland een stuk hoger lag. Het ging hier echter vooral om werkzaamheden zoals metselen, tuinieren en schoonmaken. Dit zijn beroepen die je overal kan uitvoeren en waarbij taal geen belangrijke rol speelt. Maar voor iemand met een hogere opleiding bijvoorbeeld jurist of planoloog is het wel degelijk van belang om de taal goed te beheersen. Hierdoor is de grens voor hoogopgeleiden harder dan voor laagopgeleiden. Zij zijn tenslotte bij het uitvoeren van het beroep meer afhankelijk van taal (Persoonlijke communicatie, 05 mei, 2012). Omdat het in dit onderzoek gaat om grensoverschrijdende arbeid en onderwijs voor hoogopgeleiden en deze mensen meestal in een vakgebied terecht komen waarin taal een essentiële rol speelt wordt het taalverschil in deze dus als een knelpunt gezien. Op bestuurlijk aspect kan taal eveneens een barrière vormen. Zo zou een taalverschil kunnen leiden tot verschil in interpretatie van begrippen, wettelijke terminologie en afspraken over bevoegdheden en het uitvoerend beheer. Dit kan besluitneming over grensoverschrijdende samenwerking uiteraard vertragen.

Om eenvoudiger een passend beleid te ontwikkelen dat aansluit op deze knelpunten dienen bovengenoemde knelpunten voor beleidsmakers duidelijk te zijn. Indien dit gebeurt is de kans groter dat grensoverschrijdende arbeid of onderwijs tot stand komt. Waarom echter juist deze factoren knelpunten kunnen vormen zal aan de hand van de Theory of Planned Behaviour in het volgende hoofdstuk uiteen worden gezet. Zo kunnen sommige van voorgaande factoren het gedrag dat inwoners van Parkstad Limburg vertonen ten opzichte van grensoverschrijdend actief zijn op een negatieve manier beïnvloeden. Door koppeling aan de theorie kan hieromtrent duidelijkheid ontstaan.

4. Koppeling aan de Theory of Planned Behaviour

In de vorige paragraaf zijn verschillende knelfactoren benoemd die grensoverschrijdende arbeid en onderwijs kunnen beperken. Deze knelfactoren zijn op te splitsen in twee groepen. Zo zijn er factoren die het gedrag van de bevolking kunnen beïnvloeden waardoor zij niet grensoverschrijdend actief zijn en knelfactoren die op bestuurlijk niveau de ontwikkeling van een regionaal grensoverschrijdend beleid beperken. De factoren die het gedrag van de bewoners kunnen beïnvloeden zullen in deze paragraaf besproken worden. De bestuurlijke factoren zullen later aan bod komen. Sommige knelfactoren kunnen dus invloed hebben op het gedrag van de bevolking. Met ander woorden, het is mogelijk dat sommige van de eerder genoemde factoren “salient beliefs” kunnen vormen die van invloed zijn op de attitude, sociale norm en gedragscontrole die er bestaat onder de bevolking over grensoverschrijdende arbeid en onderwijs. In deze paragraaf zal ingegaan worden op hoe vanuit de Theory of Planned Behaviour sommige van de eerder genoemde knelfactoren samen kunnen hangen met de attitude, sociale norm en waargenomen gedragscontrole en hoe deze vervolgens het wel of niet tot stand komen van grensoverschrijdend onderwijs en arbeid kunnen bepalen.

4.1 Attitude

Bij attitude gaat het om de vraag in hoeverre bepaald gedrag negatieve of positieve consequenties met zich meebrengt. Bij positiviteit zal men het gedrag uitoefenen. Is echter de mening dat de negatieve consequenties groter zullen zijn dan zal het gedrag uiteraard niet ten uitvoer worden gebracht (Ajzen, 1991, p. 181).

Dit is ook wat zichtbaar is bij het wel of niet tot stand komen van grensoverschrijdende arbeid en onderwijs. Het taalverschil en het verschil in regelgeving, zouden factoren kunnen zijn die een belemmering vormen om grensoverschrijdende activiteiten te overwegen. Doordat het veel inspanning vergt om alles goed te regelen en omdat de mening is dat door het taalverschil goede profilering niet mogelijk is kunnen deze factoren “beliefs” zijn die de attitude ten opzichte van grensoverschrijdend actief zijn in een negatieve zin vorm kunnen geven. Ondanks dat er mogelijkheden liggen in de stadsregio Aken, wegen deze in dat geval niet op tegen de grote onduidelijkheid die er heerst rondom regelgeving en de mogelijkheid om zich in Duitsland verstaanbaar te maken. Deze attitude kan er vervolgens voor zorgen dat de inwoners meer voordelen zien in het wegtrekken uit de eigen regio om elders in Nederland op zoek te gaan naar arbeid of onderwijs. De factoren taal en regelgeving zouden in die situatie zwaarder wegen dan het blijven wonen in de eigen regio in combinatie met werken in de stadsregio Aken. De waargenomen negatieve consequenties zouden door deze factoren groot kunnen zijn en de attitude ten opzichte van grensoverschrijdend gedrag negatief kunnen beïnvloeden. Dit zou dan deels kunnen verklaren waarom de inwoners van Parkstad Limburg niet in de stadsregio Aken op zoek gaan naar arbeid.

4.2 Sociale Norm

Bij de sociale norm gaat het er om in hoeverre het gedrag of de keuze van personen beïnvloed wordt door de algemene opvatting die bestaat over wat de beste keuze is. Vaak willen personen niet afwijken van de rest en kiezen dan voor algemeen aanvaard gedrag (Ajzen, 1991, p. 195).

Het bewustzijn van de burger/oriëntatie kan een “belief” vormen die de sociale norm in een negatieve zin beïnvloedt. Zo valt op te merken dat, ondanks dat Parkstad Limburg een grensgebied is, de focus geheel op Nederland gericht is en niet op een gebied dat een stuk dichterbij ligt. Het wordt als vanzelfsprekend ervaren zich te oriënteren op Nederland. Een voorbeeld hiervan zijn de bewoners van de Nieuwstraat/Neustrasse te Kerkrade die ondanks de aanwezigheid van een winkelcentrum aan de Duitse kant aangaven dat er geen voorzieningen in de buurt zijn. Deze norm is al ontstaan rond 1900 toen het zoals eerder vermeld nationalisme kwam opzetten. Grenzen zijn toen verhard en het was een vanzelfsprekendheid dat bewoners zich richtten op het eigen gebied.

Dit nationalisme speelt, zo zegt dhr. Reverda, ook in de huidige samenleving nog steeds een rol. Ondanks dat de grenzen tegenwoordig open zijn blijven dit barrières (Persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Wat verder meespeelt en al eerder vernoemd is, is dat het gebied dat Parkstad Limburg vormt opgebouwd is uit parochies. Van hieruit is een zekere opvatting ontstaan van wij/zij denken. Dit heeft gezorgd voor een mate van concurrentie tussen de verschillende buurten en gemeenten. Hierdoor kwam de focus vooral te liggen op de eigen omgeving. Door deze opvatting kan de inwoner van Parkstad Limburg nu nog steeds geneigd zijn om vooral naar de mogelijkheden te kijken in de eigen directe leefomgeving. De inwoners verwachten dat alles binnen de eigen omgeving is te vinden. Dit betreffende op de Theory of Planned Behaviour zou de harde oriëntatie op Nederland hier een “belief” kunnen vormen. Deze belief kan ervoor gezorgd hebben dat het normaal is om alleen naar de kansen te kijken in Nederland of binnen de eigen gemeente. Gevolg van deze sociale norm is dat inwoners vooral kijken naar de mogelijkheden binnen de directe omgeving. Dit kan eraan bijdragen dat de inwoners van Parkstad Limburg niet op zoek gaan naar arbeid en onderwijs in de stadsregio Aken. Verder geeft dhr. Derks aan dat wanneer het bijvoorbeeld gaat om studeren, studenten vaak ervoor kiezen om daar te gaan studeren waar de rest van de medestudenten eveneens studeert. Studenten kiezen voor een stad omdat ze daarover van anderen hebben gehoord (Persoonlijke communicatie, 05 mei, 2012). Hier komt eveneens terug dat een individu graag wil aansluiten bij de groep waartoe hij behoort en dus het gedrag uitvoert dat door anderen als juist wordt ervaren. Om er voor te zorgen dat meer mensen in de Stadsregio Aken gaan werken of onderwijs gaan volgen, en daardoor behouden blijven voor de regio, is het zeker de moeite waard om te kijken hoe de “beliefs” die de sociale norm vormen kunnen worden veranderd. Mogelijkheden hiervoor zouden dus kunnen liggen in het beïnvloeden van de oriëntatie.

4.3 Waargenomen gedragscontrole

Als laatste aspect waarmee rekening dient te worden gehouden om bepaald gedrag te kunnen verklaren en beïnvloeden is de waargenomen gedragscontrole. Hierbij bepaalt een persoon of hij over de juiste vaardigheden en mogelijkheden beschikt om een bepaald gedrag tot uitvoering te brengen. Tevens beoordeelt de persoon hierbij de externe factoren. Dit zijn de factoren die buiten de invloedsfeer van de persoon zelf liggen, maar wel bepalen of uitoefening van gedrag mogelijk is (Ajzen, 1991, p. 183).

Indien je over de grens gaat werken of onderwijs gaat volgen krijg je te maken met andere regelgeving, hierop heb je zelf geen invloed. Deze beïnvloeden echter wel de keuze of je wel of niet over de grens op zoek gaat naar onderwijs/arbeid. Momenteel is er veel onduidelijkheid over deze regelgeving en om uit te zoeken hoe het precies werkt is een zeer verwarrend proces. Dit kan mensen doen besluiten om al snel af te zien van deze mogelijkheid. Een andere factor die het gedrag

kan bepalen en waarop zelf geen invloed uitgeoefend kan worden is de bereikbaarheid. Als de bereikbaarheid goed is zal dit er toe leiden dat mensen sneller over de grens zullen reizen. Hoewel Parkstad Limburg momenteel bezig is met het ontwikkelen van grensoverschrijdend openbaar vervoer is deze volgens de respondenten nog steeds niet afdoende. Goede bereikbaarheid bepaalt echter ook mede of bepaald gedrag wel of niet ten uitvoer kan worden gebracht. Waar eveneens rekening mee moet worden gehouden is de vraag of de inwoners van Parkstad Limburg over de juiste vaardigheden beschikken. Hierbij gaat het vooral om de beheersing van de Duitse taal. Wanneer mensen zich niet goed verstaanbaar kunnen maken zullen zij minder snel geneigd zijn om in Duitsland te gaan werken of onderwijs te volgen. Taal en regelgeving kunnen dus “beliefs” vormen die tot een negatief beeld ten opzichte van de gedragscontrole kunnen leiden.

Getracht is in deze paragraaf aan te tonen hoe bepaalde factoren het gedrag van de inwoners van Parkstad Limburg kunnen bepalen. Tenslotte was al eerder aangegeven welke knelpunten er bestonden. Door deze factoren aan de Theory of Planned Behaviour te koppelen en uit te leggen hoe deze factoren “beliefs” kunnen vormen die attitude, sociale norm en waargenomen gedragscontrole kunnen beïnvloeden, kan worden uitgelegd en verduidelijkt waarom juist deze factoren voor problemen kunnen zorgen bij het ontwikkelen van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt. Deze factoren kunnen er tenslotte voor zorgen dat de bewoners van Parkstad Limburg geen intentie hebben om over de grens naar de mogelijkheden voor onderwijs en arbeid te kijken. Dit komt doordat de verschillende factoren die een rol spelen bij grensoverschrijdende arbeid en onderwijs een negatieve invloed kunnen hebben op de attitude, sociale norm en de waargenomen gedragscontrole. Het ontwikkelen van initiatieven vanuit de overheid zal weinig effect hebben als er bij de bevolking door een gebrek aan de juiste intentie geen navolging is. Het is van belang om met de intentie die onder de bevolking heerst rekening te houden. Vervolgens kan geprobeerd worden deze te veranderen door maatregelen te bedenken voor de factoren die deze intentie veroorzaken.

Bij de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt moet er zowel rekening worden gehouden met het gedrag van de burgers, als mede met knelfactoren zoals de bereidheid en het vermogen van de bestuurders om een dergelijke markt daadwerkelijk te ontwikkelen. Indien onder de bevolking geen intentie is om over de grens te kijken, terwijl er door bestuurders wel initiatieven worden ondernomen zullen deze logischerwijs geen navolging vinden. Als de bevolking wel gebruik wil maken van de arbeids- en onderwijsmogelijkheden over de grens maar de bestuurders bieden niet de juiste faciliteiten zal er eveneens geen grensoverschrijdende markt tot stand komen. Het is derhalve van belang dat deze twee zaken beiden ontwikkeld worden. Het bestuurlijke aspect en het gedrag van de bevolking worden in dit onderzoek dan ook beide naast elkaar besproken. Deze twee aandachtsgebieden zijn beide van belang om een dergelijke markt daadwerkelijk te ontwikkelen.

5. Conclusie

In dit onderzoek is getracht te achterhalen met welke factoren beleidsmakers rekening moeten houden om een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt te ontwikkelen. De hoofdvraag luidde dan ook:

Met welke factoren dient rekening gehouden te worden om beleid te voeren ter bevordering van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt

Het doel was om te achterhalen hoe grensoverschrijdende arbeid en onderwijs momenteel vorm is gegeven en welke factoren de huidige situatie bepalen. Als deze factoren bekend waren dan konden deze als een advies dienen voor toekomstige plannen van beleidsontwikkelaars ten aanzien van de bevordering van grensoverschrijdende arbeid en onderwijs onder de bevolking van Parkstad Limburg. Verder is ook nog gekeken hoe via beleid gericht op grensoverschrijdendheid, de leefbaarheid van de regio ook daadwerkelijk kon toenemen waardoor meer mensen voor de regio behouden bleven. Ik zal nu dan ook een antwoord geven op de hoofdvraag en de doelstelling door de eerder geformuleerde deelvragen te beantwoorden.

5.1 Beantwoording van de deelvragen

Om antwoord te geven op mijn hoofdvraag zal ik de vier deelvragen die aan het begin van dit onderzoek geformuleerd zijn beantwoorden.

Hoe verloopt de samenwerking momenteel?

De conclusie uit de huidige samenwerking is dat de gemeenten en de regio Parkstad Limburg zich wel degelijk bewust zijn van de kansen die er bestaan betreffende grensoverschrijdende samenwerking. Echter deze grensoverschrijdende samenwerking vindt vooral op lokaal niveau plaats. Hierdoor is deze kleinschalig en zijn er dan ook geen grote effecten te zien. In de volgende projecten is de samenwerking zichtbaar.

Ten eerste grensoverschrijdende treinverbindingen om de stadsregio Aken toegankelijker te maken. Deze verbindingen zorgen dat de bereikbaarheid van die regio groter wordt en men eenvoudiger over de grens kan werken of onderwijs volgen. Ten tweede het oplossen van het huisvestingsprobleem onder de studenten in Aken. Door het voor studenten aantrekkelijker te maken om in Parkstad Limburg te gaan wonen door de RWTH vanuit Parkstad Limburg goed bereikbaar te maken. De stadsregio Aken kampt namelijk met een woningtekort en kan de studenten niet meer zelf huisvesten. Parkstad Limburg heeft te maken met krimp en heeft voldoende ruimte. Ten derde door het voor inwoners van Parkstad Limburg toegankelijker te maken om in de stadsregio Aken te gaan werken of onderwijs te volgen. Dit wil men bereiken door via grensinformatiepunten verschillende barrières betreffende regelgeving weg te nemen. Er worden dus verschillende initiatieven genomen om de grensdynamiek op het gebied van onderwijs en arbeid te bevorderen. Desondanks is het aantal personen dat daadwerkelijk over de grens arbeid verricht of onderwijs volgt klein. Wat opvalt, is dat de samenwerking vooral op bestuurlijk niveau plaats vindt en dat bewoners niet goed op de hoogte zijn van de mogelijkheden waardoor de genomen initiatieven bij de bevolking geen doorgang vinden.

Zijn er eventuele knelfactoren die de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt beperken?

In dit onderzoek zijn verschillende factoren die de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt kunnen beperken naar voren gekomen. Voor de reden waarom grensoverschrijdende arbeid en onderwijs niet op gang komt zijn verschillende oorzaken te benoemen. Het taalverschil, regelgeving, bewustzijn, oriëntatie, agendering en lokale belangen. Sommige van deze factoren kunnen de attitude, sociale norm en de waargenomen gedragscontrole onder de bevolking beïnvloeden. Zij fungeren dan als “beliefs”. Doordat deze factoren (beliefs) negatief beoordeeld worden kan dit er toe leiden dat de inwoners van Parkstad Limburg een negatieve intentie hebben ten aanzien van het volgen van onderwijs of het op zoek gaan naar arbeid in de stadsregio Aken. Om de grensdynamiek te bevorderen kan het nuttig zijn te onderzoeken in hoeverre deze factoren daadwerkelijk de grensdynamiek beperken. Vervolgens kan beleid ontwikkeld worden om deze knelfactoren te verminderen zodat de attitude, sociale norm en de waargenomen gedragscontrole veranderen in de richting van het gewenste beeld. Andere factoren zoals agendering en het denken in lokale belangen kunnen er oorzaak van zijn dat het lastig is om een regionaal plan ter bevordering van grensoverschrijdende arbeid en onderwijs te ontwikkelen. Deze factoren maken het organisatorisch lastig om gezamenlijk tot een plan te komen.

Grensoverschrijdendheid heeft te maken met twee problemen. Aan de organisatorische kant is het lastig om beleid te ontwikkelen en aan de kant van de bevolking kan er een gebrek aan juiste intentie zijn om over de grens te kijken naar de daar aanwezige mogelijkheden.

Hoe kan de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt worden bevorderd?

Inzicht in welke factoren ervoor zorgen dat grensoverschrijdende arbeid en onderwijs niet op gang komen maakt het ook eenvoudiger om er beleid voor te ontwikkelen. Zo zou beleid meer regionaal aangepakt moeten worden en zou meer gebruik kunnen worden gemaakt van de mogelijkheden die een EGTS te bieden heeft. Ook zou verder onderzocht moeten worden wat nu de precieze oorzaken zijn van het gedrag dat de bevolking momenteel ten toon spreidt. Er zijn in dit onderzoek verschillende “beliefs” genoemd die hiervan oorzaak kunnen zijn. Door deze verder op individueel niveau te onderzoeken kan hierover meer zekerheid ontstaan en kunnen de beweegredenen van de bevolking exact in kaart gebracht worden. Vervolgens is het dan ook belangrijk om, indien nodig, te proberen de attitude, sociale norm en de waargenomen gedragscontrole onder de bevolking te veranderen. In de volgende paragraaf zullen de aanbevelingen ter bevordering van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt, gericht op zowel de bestuurlijke kant als op het gedrag van de inwoners, nog uitgebreid worden besproken.

Draagt een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt bij aan de vermindering van de krimp in Parkstad Limburg?

Een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt kan een bijdrage leveren aan het verminderen van de krimp. Zo zou wanneer de onderwijs- en arbeidsmarkt in de stadsregio Aken meer toegankelijk is voor hoogopgeleiden en jongeren, dit ervoor zorgen dat er meer mogelijkheden voor onderwijs en arbeid ontstaan in de nabijheid van de eigen woonplaats. Er zijn veel

onderwijsinstellingen in de stadsregio Aken en ook de arbeidsector is sterk in ontwikkeling. Als de inwoners van Parkstad Limburg hiervan meer gebruik zouden maken dan zou in de behoefte aan onderwijs en arbeid in de eigen leefomgeving kunnen worden voorzien. Hierdoor is voor deze groep geen noodzaak meer om weg te trekken uit de regio om elders op zoek te gaan naar arbeid en zal de krimp verminderen. Een van de redenen in een krimpgebied is tenslotte dat mensen de regio verlaten omdat er geen onderwijs of arbeidsmogelijkheden zijn in de nabijheid. Door een intensievere grensoverschrijdende samenwerking kan dit echter opgevangen worden door de regio Parkstad Limburg.

5.2 Aanbevelingen ten aanzien van de taalbarrière, oriëntatie en bewustzijn

Wat al meerdere malen naar voren is gekomen wanneer het gaat om de vraag waarom inwoners wel of geen gebruik maken van de kansen gelegen over de grens dan kwamen vaker de woorden “bewustzijn”, “oriëntatie” en “taalbarrières” naar voren. Dat inwoners van Parkstad Limburg nauwelijks gebruik maken van de kansen gelegen aan de andere kant van de grens kan komen door het feit dat de “oriëntatie” bij deze personen vooral op Nederland gericht is. Het bestuur van Parkstad Limburg dient er voor te zorgen dat de inwoners zich meer met de regio verbonden voelen en het de gewoonte wordt om ook over de grens te kijken. Het gevolg hiervan zal mogelijk zijn dat er meer inwoners voor de regio behouden blijven en dat de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van arbeid en onderwijs een succes wordt. Hoe wordt het mogelijk om de inwoners van Parkstad Limburg te binden aan het omliggende grensgebied?

Alle drie de respondenten die betrokken waren bij dit onderzoek zijn het erover eens dat hier een rol is weggelegd voor onderwijs en cultuur. Deze opvatting wordt ondersteund door INTERREG. INTERREG is het gemeenschapsinitiatief dat in het begin van de jaren '90 door de Europese Unie in het leven is geroepen ter bevordering van de grensoverschrijdende samenwerking. Zo zeggen zij dat onderwijs, talenkennis en begrip voor elkaars culturele verschillen van essentieel belang zijn. Onderwijs, taal en cultuur zijn van invloed op de verbondenheid met de mensen van de andere nationaliteit. Cultuur draagt bij dat mensen zich identificeren met de regio's en steden waarin ze wonen. Taalbarrières bemoeilijken een grensoverschrijdende samenwerking op alle terreinen van het maatschappelijk leven. Bij het realiseren van wederzijdse uitwisseling zien zij begrip voor, en kennis over het buurland dan ook als een belangrijk punt (INTERREG, n.d., p. 74).

Zo geeft dhr. Derks aan dat oudere generaties wel een bepaalde verbondenheid hadden met Duitsland. De jongere generatie heeft dat echter niet meer. Uitwisselingen zouden deze verbondenheid weer kunnen versterken. Dit is wel iets wat intensief moet gebeuren. Een enkele uitwisseling is niet voldoende. Dit moet een lange termijn proces zijn (W. Derks, persoonlijke communicatie, 05 mei, 2012). Dhr. Reverda geeft hier als voorbeeld dat scholen in Parkstad Limburg bijvoorbeeld samenwerkingsverbanden aan zouden kunnen gaan met scholen gelegen in de Stadsregio Aken. Gedacht kan worden aan het uitwisselen van leraren en/of de mogelijkheid bieden dat studenten een week in Duitsland onderwijs volgen (Persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Dit heeft als voordeel dat leerlingen uit Parkstad Limburg vertrouwd raken met het volgen van lessen in het Duits, met Duitse leerlingen en het werken op de Duitse manier. Doordat leerlingen hier al vroeg mee in contact worden gebracht, is het, wanneer zij een studiekeuze moeten maken, ook makkelijker om voor een vervolgopleiding over de grens te kiezen. De student weet tenslotte al wat hij/zij kan verwachten. De stap is dan minder groot en zal dan ook sneller worden gemaakt.

Verder is van belang, om de Duitse taal onder de inwoners van Parkstad Limburg te ontwikkelen. Wanneer inwoners van Parkstad Limburg het Duits beter beheersen zal de taal geen barrière meer vormen. Dit maakt het voor inwoners makkelijker om in een later stadium in het leven over de grens te gaan werken of onderwijs te volgen. Dhr. Reverda gaat nog een stap verder en zegt dat in het onderwijs meer aandacht aan zowel het Duits als aan het Frans moet worden geschonken. Binnen de totale Euregio liggen 9 instellingen voor hoger onderwijs. In zowel Nederland, Duitsland en België. Indien de inwoners van Parkstad Limburg meertalig zijn opgeleid is het voor hoogopgeleiden eenvoudiger om een opleiding te volgen binnen de eigen regio. Dit draagt er aan bij dat minder jongeren uit de regio wegtrekken om elders onderwijs te volgen. Voorwaarde is wel dat deze onderwijsinstellingen meer onder de aandacht worden gebracht (N.Reverda, persoonlijke communicatie, 07 mei, 2012). Gedacht kan worden aan Erasmus-programmas en studiebeurzen gericht op de onderwijsinstellingen in de eigen Euregio.

De vraag is nog steeds hoe zoiets geregeld moet worden. Dhr. Dizdarevic geeft aan dat het onduidelijk is of dit soort initiatieven vanuit de regio moeten komen of vanuit de onderwijsinstellingen (Persoonlijke communicatie, 25 april, 2012). Om deze aspecten grootschalig aan te pakken is het beter om dit te stimuleren vanuit de regio Parkstad Limburg. Zij kunnen tenslotte meerdere scholen erop aansturen om meer gericht bezig te zijn met de Duitse taal en met uitwisselingsprojecten. Daarnaast zullen, wanneer onderwijsinstellingen zelf deze initiatieven op een te kleine schaal uitvoeren, deze nauwelijks effect hebben. Er is duidelijk een sturende taak weggelegd voor de regio zodat onderwijsinstellingen hiermee aan de slag gaan.

Via onderwijs zou men ook meer kunnen leren over elkaars cultuur. Dit zou verder nog gestimuleerd kunnen worden door middel van gezamenlijke culturele activiteiten. Hierbij zou gedacht kunnen worden aan gezamenlijke initiatieven voor volksfeesten, kunstuitwisseling en muziekfestivals. Hierdoor komen inwoners van zowel Parkstad Limburg als de stadsregio Aken meer met elkaar in aanraking. De inwoners van de regio worden op deze manier ook meer bewust van het feit dat men in een grensregio woont en dat onderling contact kan bijdragen aan de leefbaarheid. Uiteraard zullen dit niet enkel positieve ervaringen zijn, maar eveneens negatieve. Zo zullen binnen samenwerkingsverbanden altijd meningsverschillen bestaan die kunnen leiden tot discussie. Toch zou de onderlinge interactie en samenwerking er toe kunnen leiden dat de inwoner van Parkstad Limburg uiteindelijk ook gaat kijken wat deze interactie voor iemand persoonlijk kan opleveren. Iemand kan dan tot de conclusie komen dat arbeid of onderwijs over de grens een goede mogelijkheid is om in de eigen persoonlijke behoeften te voorzien.

5.3 Aanbevelingen ten aanzien van bestuurlijke organisatie en regelgeving

Wanneer naar de bestuurlijke kant wordt gekeken kan men concluderen dat de schaal waarop grensoverschrijdende samenwerking plaatsvindt moet verbeteren. Momenteel vindt samenwerking vooral op lokaal niveau plaats. Dit komt voort uit het feit dat gemeenten allen hun eigen belang willen behartigen. Wil er echter daadkrachtig grensoverschrijdend beleid worden gevoerd zal beleid op een hoger en dus regionaal niveau opgepakt moeten worden. Voordeel hiervan is dat bestuurders niet constant gevolgd worden door hun eigen inwoners en dus makkelijker moeilijke besluiten kunnen nemen.

Zowel dhr. Dizdarevic als dhr. Reverda zijn eensgezind dat er voldoende visies bestaan op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking. Deze zijn echter vooral lokaal ontwikkeld. Van belang is om

met deze verschillende plannen aan tafel te gaan zitten om een regionale visie te ontwikkelen die kan rekenen op steun van de deelnemende gemeenten en zodoende voldoende daadkracht heeft. Het is vooral van belang om duidelijkheid te krijgen hoe je het proces tot grensoverschrijdende samenwerking gezamenlijk wil laten verlopen. Als bestuurders nog niet precies weten hoe het proces aangepakt moet worden is het wel van belang om te blijven overleggen. Zodat er toch een bepaalde mate van samenwerking ontstaat. Hierbij kan gedacht worden aan het afspreken van regels hoe het proces moet verlopen. Een vraag die naar voren komt is hoe de bestuurders deze samenwerking vorm moeten geven. Er zijn twee opties. De eerste optie begint bij de inhoud en werkt door totdat de bestuurders een plan hebben ontwikkeld dat gedetailleerd aangeeft welk traject er gevolgd gaat worden. Het begint met een bepaald probleem en ontwikkelt een oplossing. Doordat iedereen een andere mening heeft over de aard van het probleem kan er betreffende de oplossing echter een meningsverschil ontstaan. Hierdoor kan dit een langdurig en stroef proces worden. De tweede optie is een organisatiestructuur creëren waarbinnen een traject zich kan ontwikkelen. Het einddoel staat dus niet van te voren vast maar komt tot stand binnen het doorlopen van het traject. Je verlegt als het ware de focus van inhoud naar structuur (Bruijn et al, p. 1). Doel is dat de bestuurders tot een gezamenlijke formulering van het probleem en de oplossing komen tijdens het proces.

Het idee hierachter is om met een open houding aan een proces te beginnen en dat alle partijen de mogelijkheid krijgen om de eigen ideeën in te brengen. Doordat deelnemende partijen hiervoor de mogelijkheid krijgen is men ook sneller geneigd om aan het proces mee te werken. Er bestaan tenslotte kansen om de eigen belangen in te brengen. Indien dit proces goed verloopt zijn partijen vaak ook coöperatief. Hierdoor zullen deelnemende partijen eerder geven en nemen. Dit kan er toe leiden dat, ondanks dat partijen verschillende belangen en meningen hebben, toch tot een regionale visie kunnen komen wat betreft grensoverschrijdende samenwerking (Bruijn et al, 2002, p. 49). Het gaat hier om een procesmatige aanpak. Een procesmatige aanpak kan zo als oplossing dienen voor het huidige wij/zij denken en het denken in lokale belangen. Deze manier van samenwerken kan zeker nú nuttig zijn aangezien per 01-01-2013 de WGR+ regio's vervallen. Het samenwerken tussen de gemeenten van Parkstad Limburg wordt bij afschaffing weer vrijblijvend. Door echter grensoverschrijdende samenwerking op een procesmatige manier aan te pakken kan Parkstad Limburg de gemeenten alsnog aan elkaar binden en zo tot een regionale visie komen.

Een ander knelpunt dat grensoverschrijdende samenwerking beperkt is regelgeving. De regio heeft te maken met nationale regelgeving die het regionale beleid beperkt. Er zouden aanpassingen aan deze regelgeving moeten plaatsvinden. Echter dit is iets dat boven de regio en ook boven dit onderzoek uitgaat. Binnen dit onderzoek valt hier dan ook geen antwoord op te geven. Natuurlijk zouden bestuurders van Parkstad Limburg, bij ernstig beperkende regelgeving over grensoverschrijdende samenwerking, wel in Den Haag kunnen lobbyen. Een andere optie is om als regio de focus meer op Europa te leggen in plaats van op de nationale overheid. Een samenwerkingsverband als de EGTS biedt bijvoorbeeld vele mogelijkheden wat betreft grensoverschrijdende samenwerking.

Een andere vorm van regelgeving die momenteel het werken en onderwijs volgen in het buitenland beperkt zijn het verschil in regelgeving wat betreft pensioen, verzekeringen en eventuele arbeidsongeschiktheid. Het is voor inwoners lastig om te achterhalen waarmee rekening moet worden gehouden. Dit is een punt waarop veel inwoners kunnen afhaken voor wat betreft het werken in de stadsregio Aken. Het gevolg hiervan is dat inwoners van Parkstad Limburg toch kiezen om naar een andere regio binnen Nederland te verhuizen. Het grensinformatiepunt speelt hier al op

in. Het is echter ook van belang om alle vragen en antwoorden betreffende het grensoverschrijdend werken en volgen van onderwijs binnen één digitaal loket te centraliseren. Hierdoor zullen inwoners makkelijker antwoorden vinden en neemt de kans weer toe dat mensen daadwerkelijk in Parkstad Limburg blijven wonen en in de Stadsregio Aken op zoek gaan naar arbeid en onderwijs.

5.4 Kritische reflectie

In dit onderzoek is getracht om in beeld te brengen hoe grensoverschrijdende samenwerking momenteel verloopt en of er knelpunten bestaan die kunnen verklaren waarom grensoverschrijdende arbeid en onderwijs zich niet ontwikkelen. Gedurende het proces kwam al snel naar voren dat het bevorderen van een grensoverschrijdende arbeids- en onderwijsmarkt een zeer lastig en complex proces is. Hoewel via beleidsmakers, als ook uit literatuur, naar voren kwam dat er wel degelijk mogelijkheden op dit gebied waren, bestaan er geen concrete antwoorden.

Hoe grensoverschrijdende arbeid en onderwijs vorm gegeven moet worden en waarom het tot op heden nog niet tot stand komt is dan ook een vraagstuk dat zeer lastig te beantwoorden is. Er bestonden wel ideeën over oorzaken maar geen zekere antwoorden. Vervolgens is het doel van dit onderzoek dan ook geworden om al deze verschillende ideeën in kaart te brengen en te proberen te achterhalen hoe deze zaken samen konden hangen met het wel of niet tot stand komen van grensoverschrijdende arbeid en onderwijs. Dit om de factoren in beeld te brengen waarmee bij dit vraagstuk rekening diende te worden gehouden. Zo bleek dat de oorzaak van de geringe grensoverschrijdendheid tweeledig is. Enerzijds op het bestuurlijke gebied, anderzijds het gedrag van de inwoners. De belemmeringen op beide fronten kwamen op hun beurt weer voort uit andere factoren zoals lokale belangen, taalbarrières, regelgeving, bewust zijn en agendering. Zowel de bestuurlijke kant als het gedrag van de bevolking bepalen of grensoverschrijdendheid wel of niet tot stand komt. Derhalve zijn ze in dit onderzoek naast elkaar uitgewerkt. Ondanks de complexiteit van het vraagstuk zijn er uit dit onderzoek verschillende factoren naar voren gekomen die mogelijk een oorzaak zijn van de geringe grensoverschrijdendheid in de regio Parkstad Limburg. In hoeverre dit de daadwerkelijke oorzaken zijn is echter niet met zekerheid vast te stellen. Aangezien het in dit onderzoek om een verkenning gaat. Het onderzoek biedt wel een eerste globaal overzicht van de factoren waarmee rekening dient te worden gehouden en waarom nu juist deze factoren van belang kunnen zijn. Het is niet de bedoeling om aan de hand van dit onderzoek al beleid te ontwikkelen. Dit onderzoek vormt een “framework” van mogelijke oorzaken en is vooral een aanzet tot verder onderzoek.

Vervolgonderzoek dient zich te richten op het verklaren van het gedrag van de inwoners van Parkstad Limburg. Met name op de beweegredenen van de inwoners van Parkstad Limburg. Een mogelijkheid zou een onderzoek zijn op basis van de Theory of Planned Behaviour om nauwkeurig de belangrijkste factoren in beeld te brengen die het gedrag omtrent grensoverschrijdendheid van de inwoners bepalen. In tegenstelling tot dit onderzoek, dat zich richt op de inzichten van beleidsmakers, zou een vervolgonderzoek zich moeten richten op de bevolking zelf om deze inzichten te toetsen. In het vervolgonderzoek zouden de “beliefs” die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen dan als basis kunnen dienen.

Door onderzoek van deze “beliefs” op individueel niveau kan mogelijk meer inzicht verkregen worden en het achterliggende proces tot een bepaald gedrag zichtbaar worden gemaakt. De kennis die via verder wetenschappelijk onderzoek wordt vergaard zou vervolgens voor beleidsmakers nuttig kunnen zijn. Dit om beleid mee te ontwikkelen dat daadwerkelijk ingrijpt op de juiste processen die grensoverschrijdend gedrag bepalen. Ondanks dat dit onderzoek een verkenning is heeft het wel de complexiteit van het vraagstuk overzichtelijker kunnen maken en de deur tot verder onderzoek opengezet.

Referentielijst

- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational behavior and human decision processes*, 50, 197-211
- Bamberg, S., Fujii, S., Friman, M., Gärling, T. (2011). Behaviour theory and soft transport policy measures. *Transport Policy*, 18, 228-235.
- Bruijn, H., E. & ten Heuvelhof, R. & in 't Veld, R. (2002). *Procesmanagement, Over procesmanagement en besluitvorming*. Tweede druk. Den Haag: Uitgeverij Academic service.
- Commissie Hermans. (2007). *De toekomst van Limburg ligt over de grens*
- Centraal Planbureau. (2010). *Kerngegevens Parkstad Limburg*. Vinddatum 20 maart 2012, op <http://www.cpb.nl>
- Cresswell, J.W. (2007). Qualitative research design: Selection and implementation. *The counseling Psychologist*, 35, 236-262
- Crossworks. (2012). *Regional Profiles; Aachen Profile*. Vinddatum 16 juli 2012, op http://www.cross-works.eu/Brainport_C01/default.asp?custid=354&comid=29&modid=1919&itemid=0&time=-1
- Digitaal Basisboek Bevolkingsdaling. (2010). *Regio Parkstad Limburg*. Vinddatum 21 februari 2012, op www.bevolkingsdaling.nl
- Dijkstal, H. Mans, J. (2009). *Krimp als structureel probleem, rapportage topteam krimp voor Parkstad Limburg*. Vinddatum 02 mei 2012, op http://www.bevolkingsdaling.nl/Portals/0/docs/Publicaties/TopTeam_sep09_Krimp_als_structureel_probleem.pdf
- Etil. (2011). *Limburgse pendel 2012, pendelstromen op provinciaal en gemeentelijk niveau*.
- EU. (2006). *Europese groepering voor territoriale samenwerking (EGTS)*. Vinddatum 22 maart 2012, op http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/g24235_nl.htm
- Eurode 2000.(2012). *Eurode Samenwerking*. Vinddatum 29 mei 2012, op http://www.eurode.nl/Geschichte_nl.asp?hint=informelle&tab=zus&key=1&Seite=1
- FH-Aachen. (2012) *Studienangebot*. Vinddatum 18 juli 2012, op <http://www.fh-aachen.de/studienangebot/>
- Gemeente Kerkrade. (2012). *Eurode*. Vinddatum 30 mei 2012, op http://www.kerkrade.nl/bestuur_en_organisatie/eurode
- Gemeente Simpelveld. (2012). *Doel en missie Parkstad Limburg*. Vinddatum 30 april 2012, op <http://www.simpelveld.nl/index.php?mediumid=1&pagid=38&simaction=content#titel3418>

- Hospers, G.J. (2011). *Krimp!* Vinddatum 20 juli 2012, op http://www.sunarchitecture.nl/books/category/urbanism/krimp_9789461053619?sort=ti&lang=nl
- INTERREG. (2006). *Europese territoriale samenwerking Interreg IVA Nederland – Duitsland 2007-2013*. Vinddatum 10 mei 2012, op http://www.euregio.de/cms/publish/content/downloadaddocument.asp?document_id=84
- INTERREG. (2010). *Tiger geeft impuls aan grensoverschrijdend toerisme*. Vinddatum 22 april 2012, op <http://www.interregemrnews.eu/nl/nieuwsbrief/interreg-euregio-maas-rijn-3-winter-2010/tiger-geeft-impuls-aan-grensoverschrijdend-toerisme/41/>
- Katho-Nrw. (2012) *Katholische Hochschule Nordrhein-West-falen*. Vinddatum 17 juli 2012, op <http://www.katho-nrw.de/katho-nrw/zielgruppennavigation/studieninteressierte/>
- KEI. (2010). *KEI-overzicht: Krimp*. Vinddatum 22 februari 2012, op <http://www.kei-centrum.nl>
- Knowlinx. (2012). *Definitief groen licht voor de via Avantis*. Vinddatum 16 juli 2012, op http://www.knowlinx.eu/nl/infocenter/nieuws/news/aktuell/definitief-groen-licht-voor-de-via-avantis//285/?tx_ttnews%5Byear%5D=2011&tx_ttnews%5Bmonth%5D=08&cHash=6b9ce2d94e
- Kolen, J.C.A. (n.d). *Naar een nieuwe benadering van het erfgoed van stad en land. De biografie van het landschap. Vitruvius*, 1, 14-18.
- Lectoren. (2012). *Hogeschool-zuyd benoemt Nol Reverda*. Vinddatum 28 mei 2012, op <http://www.lectoren.nl/2009/hogeschool-zuyd-benoemt-nol-reverda.html>
- Leefbarometer.(2012) *Wat is leefbaarheid?* Vinddatum 04 mei 2012, op http://www.leefbaarometer.nl/help/index.html?wat_is_leefbaarheid_.htm
- Leidelmeijer, K. van Kamp, I.(2003). *Kwaliteit van de Leefomgeving en Leefbaarheid*. Vinddatum 20 mei 2012, op <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/630950002.html>
- Literatuur Geschiedenis. (2012). *Nationalisme*. Vinddatum 1 juni 2012, op <http://www.literatuurgeschiedenis.nl/lg/19de/thema/lg19055.html>
- Maastricht college University (n.d). *Krimpen aan de maas*, Vinddatum 23 mei 2012, op www.tegenlicht.vpro.nl
- Marlet, G.Leidelmeijer, K. (2011). *Leefbaarheid in krimpgebieden, een verkenning van de relatie tussen bevolkingskrimp en leefbaarheid*. Vinddatum 22 mei 2012, op http://kknv.vanmeernaarbeter.nl/sites/kknv.vanmeernaarbeter.nl/files/Leefbaarheid%20in%20krimpgebieden%20eindversie%20definitief_0.pdf
- Nationaal Archief. (2010). *Sluiting van laatste mijn*. Vinddatum 29 februari 2012, op <http://www.nationaalarchief.nl/plaatsen/details.asp?actie=zoeken&page=1&pk=10>

- NRW INVEST. (2012). *Regio Aken*. Vinddatum 16 juli 2012, op http://www.nrwinvest.com/nrwinvest_dutch/Overzicht_van_Noordrijn-Westfalen/Regionen/Streek_van_Aken/index.php

- Palstra, R.B. (n.d). *Samenwerking tussen gemeenten op basis van de WGR, Praktijkvoorbeelden, dilemma's en kansen*. Vinddatum 15 mei 2012, http://www.vng.nl/Documenten/Extranet/Marz/BEL/Samenwerkingsverbanden/2008_feb_samenwerking_tussen_gemeenten_op_basis_van_de_wgr.pdf

- Parkstad Limburg . (2012a) *Intensieve samenwerking met Staedteregion Aachen een must!* Vinddatum 27 april 2012, op <http://www.parkstad-limburg.nl/index.cfm/parkstad-limburg/nieuwsbrieven-index/intensivering-samenwerking-aachen>

- Parkstad Limburg. (2012b). *Grensoverschrijdend Openbaar Vervoer van levensbelang voor onze regio*. Vinddatum 07 mei 2012, op, <http://www.parkstad-limburg.nl/index.cfm/parkstad-limburg/nieuwsbrieven-index/grensoverschrijdend-openbaar-vervoer>

- Parkstad Limburg .(2012c). *Met de trein samen de toekomst in!* Vinddatum 07 mei 2012, op <http://www.parkstad-limburg.nl/index.cfm/parkstad-limburg/nieuwsbrieven-archief/title/met-de-trein-samen-de-toekomst-in?mailingid=3451A3E1-1517-64D9-CC76A9AFAEF0D00E>

- Pas, L. (2010) *De toekomst van Parkstad Limburg*. Vinddatum 20 februari 2012, op http://www.leovandepas.nl/upload/20100205_917_201001-toekomst-Parkstad.pdf

- Provincie Limburg. (2012). *Grensinformatiepunt Aken-Eurode vanaf het voorjaar een feit*. Vinddatum 10 mei 2012, op http://www.limburg.nl/Actueel/Nieuws_en_persberichten/2012/Maart_2012/Grensinformatiepunt_Aken_Eurode_vanaf_het_voorjaar_een_feit

- Rijksoverheid (2009). *Verkenning Rijksagenda Krimp en Ruimte*. Vinddatum 15 mei 2012, op http://www.regioplan.nl/publicaties/rapporten/verkenning_rijksagenda_krimp_en_ruimte

- Rijksoverheid. (2012). *Hoger Onderwijs*. Vinddatum 04 mei 2012, op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/hoger-onderwijs/toelating-tot-het-hoger-onderwijs>

- RIVM. (2006). *Krimp en ruimte Bevolkingsafname, ruimtelijke gevolgen en beleid*. Vinddatum 14 mei 2012, op http://www.rivm.nl/bibliotheek/digitaaldepot/Krimp_en_ruimte.pdf

- Rotmans, J. (2006) *Transitiemanagement sleutel voor een duurzame samenleving. Tweede druk*. Assen: uitgeverij Van Gorcum

- SER. (2011). *Ontwerpadvies: Samenwerking, langetermijnvisie en innovatie succesfactoren voor vitale krimpregio's*. Vinddatum, 02 mei 2012, op <http://www.ser.nl/nl/actueel/persberichten/2010-2019/2011/20110119.aspx>

- Sociaal en Cultureel Planbureau. (2009). *Sociale staat van Nederland 2009*. Vinddatum 25 februari 2012, op www.scp.nl

- Sociale verzekeringsbank.(n.d). *Werken in Duitsland, wonen in Nederland. Een wir war van regels en wetten*. Vinddatum 14 mei 2012, op http://home.tiscali.nl/~asmark/_downloads/_redactie/_svb/werkennederland_wonenduitsland.pdf
- Stadt Aachen. (2012a). *Studeren in Aken*. Vinddatum 14 juli 2012, op <http://www.aachen.de/nl/sb/stud/index.html>
- Stadt Aachen. (2012b). *Europa is hier*. Vinddatum 14 juli 2012, op http://www.aachen.de/nl/wt/region_ac_nl/index.html
- Technologiezentrum Aachen. (2012) *Technologiezentrum am Europaplatz Aachen - Die Ideenfabrik der Region*. Vinddatum 16 juli 2012, op <http://www.technologiezentrum-aachen.de/index.php?id=200&L=0>
- Van den Burg, S. (2005). Wetenschap en beleid, Living apart together. *Milieutijdschrift Arena*, 5, 8-9
- Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2007). *Het ontwerpen van een onderzoek. Vierde druk*. Den Haag: uitgeverij Lemma
- VNO-NCW. (2011). *Limburgse werkgevers Vereniging: Blauwe Banaan, Brainport en A2*. Vinddatum 27 april 2012, op http://www.vno-ncw.nl/Publicaties/Forum/Pages/LWV_Blauwe_Banaan_Brainport_en_de_A2_16507.aspx

Bijlage 1: Interviewguide

Interviewguide

Mijn naam is Lars Schopen en ben derdejaars student Sociale Geografie aan de Radboud universiteit Nijmegen. Momenteel bezig met mijn scriptieonderzoek. Ik richt mij hierbij op de grensoverschrijdende samenwerking tussen de regio Parkstad Limburg en de stadsregio Aken. Mijn specifieke aandacht heeft het gebied van onderwijs en arbeid om op deze manier de regio leefbaar te houden en een eventuele leegloop van de regio te voorkomen. Ik ben namelijk van mening dat veel jongeren en hoogopgeleiden de regio ten onrechte verlaten omdat hier een gebrek aan onderwijs en juiste banen zou zijn, dit terwijl er vlak over de grens een economisch sterke regio ligt met een hoog aangeschreven Universiteit. Parkstad Limburg is een ideale vestigingsplaats met veel rust en ruimte maar met in de nabijheid toch volop kansen op het gebied van onderwijs en arbeid. Verder is gebleken dat de kansen en problemen van zowel Parkstad Limburg en de stadsregio Aken goed op elkaar aansluiten. Dit zou een goede basis voor samenwerking moeten zijn. Mijn doel is om te onderzoeken wat deze samenwerking kan bijdragen aan de leefbaarheid van Parkstad Limburg, waarom er momenteel van de kansen over de grens nog vrij gering gebruik wordt gemaakt en wat er moet gebeuren om tot een betere benutting van deze kansen te komen.

1. Zou u kort uw functie kunnen omschrijven?
2. Op welke gebieden wordt er samengewerkt tussen Parkstad Limburg en Stadsregio Aken?
3. Waarom heeft men gekozen voor deze manier van samenwerken en wat hoopt men hiermee te bereiken?
4. Wat wordt er gedaan om deze samenwerking te behouden/ te verbeteren?
5. Hoe is de bereidheid tot samenwerking tussen beide partijen?
6. Bestaan er knelfactoren die de samenwerking beperken?
7. Kan grensoverschrijdende samenwerking ook iets bijdragen aan de krimpproblematiek en de leefbaarheid van de regio Parkstad Limburg?
8. Wat ziet u in een situatie waarin Parkstad zich profileert als ideaal vestigingsklimaat met rust en ruimte met over de grens volop kansen met betrekking tot onderwijs en arbeid?
9. Worden deze kansen door Parkstad Limburg reeds benut en wat doet men om dit verder te ontwikkelen?
10. Zijn de inwoners of eventuele toekomstige inwoners zich bewust van deze kansen gelegen over de grens?

11. Denkt u dat wanneer de mogelijkheden tot hoger onderwijs en arbeid voor hoger opgeleiden in en rondom de regio worden vergroot dit kan bijdragen aan een verminderde leegloop van de regio?

Ik ben aan het einde gekomen van mijn vragen, heeft u misschien nog toevoegingen of op of aanmerkingen die ik mee kan nemen in mijn onderzoek? Zijn er nog personen waarvan u denkt dat het de moeite waard is om mee te spreken? Dan wil ik u bedanken voor uw medewerking. Als u wil kan ik u een kopie toesturen van mijn uiteindelijke onderzoek.

Primaire data zoals transcripties en geluidsopnames van de interviews zijn beschikbaar via de digitale database van de Radboud Universiteit Nijmegen.